

BÜNTETŐELJÁRÁS-JOGI FÜZETEK I.

Dr. Kovács Gyula

FEJEZETEK A BÜNTETŐELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ 1998. ÉVI XIX. TÖRVÉNYBŐL

**I. Fejezet
Alapvető rendelkezések**

Budapest, 2006

Írta és szerkesztette:
Dr. Kovács Gyula

A kézirat lezárva: 2006. február 28.

© Dr. Kovács Gyula, 2006

(A mű szerzői jogvédelem alatt áll)

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	3
ELŐSZÓ	4
I. BEVEZETÉS.....	5
1. Az új Be. jellemzői.....	5
2. Az új törvény alapjául szolgáló elvek	6
II. A BE. SZERKEZETE	9
III. ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK	12
1. Az eljárási feladatok megoszlása.....	14
2. A bíróság eljárásának alapja.....	14
3. Jog a bíróság eljárásához.....	15
4. A bizonyítási teher	16
5. A védelem joga.....	17
6. A hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása és a büntetőeljárás akadályai	18
6. 1. A hivatalból való eljárás	18
6. 2. A büntetőeljárás megindítása.....	20
6. 3. A büntetőeljárás akadályai.....	21
7. Az ártatlanság vételeme	23
8. Az önvádra kötelezés tilalma	24
9. Az anyanyelv használata	25
10. A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása.....	26
11. A törvény hatálya	28
IV. SZEMELVÉNYEK AZ UTÓBBI IDŐSZAK JOGALKALMAZÓI (BÍRÓI) GYAKORLATÁBÓL	30
V. JEGYZET.....	32
1. Jogszabályok, jogszabályhelyek és az állami irányítás egyéb jogi eszközei	32
VI. ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK	33
FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK	34
1. Felhasznált irodalom	34
2. Felhasznált dokumentumok.....	34
3. Felhasznált szoftverek	34
TÁRGYMUTATÓ.....	35
A SZERZŐ EDDIG MEGJELENT MŰVEI	38
Könyvek (tankönyv, tansegédlet, jegyzet)	38
Tudományos cikkek	38
Lektori munka.....	39

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

A Büntetőeljárás-jogi füzetek első kötete egy sorozat része, amely elsősorban azoknak a jogalkalmazóknak szól, akiknek munkavégzésük során napi rendszerességgel kell büntető alaki jogi kérdésekkel szembesülniük. Különösen ajánlom ezt a művet a nyomozó hatóság tagjainak, de munkámat jól hasznosíthatják a felsőoktatási intézményekben jogi és igazgatási tanulmányokat folytatók, valamint a Rendőrtiszti Főiskola és a rendészeti szakközépiskolák hallgatói is.

Az anyag elkészítésekor az a cél vezérelt, hogy az új büntetőeljárás-jogi törvény (a továbbiakban: új Be.) és az annak végrehajtásával összefüggő jogszabályok vonatkozásában, a gyakorlati alkalmazás szempontjából is hasznos információkhoz juttassam az érdeklődőket. Ebből eredően munkám alapvetően az új Be.-t és a kapcsolódó jogszabályokat ismerteti, rendszerezi, de kitér az olyan jogelméleti, jogtörténeti kérdésekre is, amelyek — a tényleges munkavégzést figyelembe véve — kevésbé jelentősek.

A mű felépítése híven követi az új Be. szerkezetét. Az egyes fejezeteken belül a dőlt (kurzív) betűs szöveg szó szerint a törvényt tartalmazza, a normál betűtípussal szedett rész pedig a kapcsolódó fontosabb fogalmakat ismerteti. Ugyancsak kurzív betűkkel íródtak a magyar nyelvben még nem honos idegen kifejezések. A szövegközi lábjegyzetekbe azok az információk kerültek, amelyek nem tartoznak a törzsanyaghoz, de az új Be. megismeréséhez, értelmezéséhez, alkalmazásához nélkülözhetetlenek (például a jogtörténeti összehasonlítás). A lapalji lábjegyzetekben jellemzően hivatkozások kerültek.

A törzsanyag végén szemelvények találhatóak a legutóbbi időszak jogalkalmazói (bírói) gyakorlatából, illetve — Jegyzet címszó alatt — a vonatkozó fontosabb jogszabályokat, jogszabályhelyeket és az állami irányítás egyéb jogi eszközeit ismertetem. Az ellenőrző kérdések, feladatok — reményeim szerint — segíteni fogják a tudnivalók hatékony elsajátítását. Az anyag — a további kutatást, ismeretszerzést megkönnyítendő — forrás- és irodalomjegyzékkel, valamint többszörösen permutált tárgymutatóval zárul.

Megítélésem szerint munkámat egyfajta segédkönyvként használhatják a jogalkalmazók, illetőleg a mű jól kiegészíti a felsőoktatási intézmények és a rendészeti szakközépiskolák hallgatói számára kötelező irodalmat, valamint az előadások, szemináriumok anyagát. Meggyőződésem, hogy az anyag jelentős mértékben megkönnyíti a büntető alaki jogi ismeretek belsővé tételét, mivel didaktikus, könnyen tanulható (ezt, és a könnyebb tájékozódást szolgálja a lapszéli számozás is).

A jogalkalmazóknak sikeres munkavégzést, a hallgatóknak eredményes tanulást kívánok, magamnak pedig erőt, egészséget a Büntetőeljárás-jogi füzetek következő részeinek elkészítéséhez!

Budapest, 2006. február 28.

Dr. Kovács Gyula

I. BEVEZETÉS

1. Bevezetésként az új Be. jellemzőiről és az új törvény alapjául szolgáló elvekről szeretnék néhány gondolatot kifejteni.

1. Az új Be. jellemzői

2. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez (a továbbiakban: Be.) fűzött miniszteri indokolás szerint a 2003. június 30-ig hatályban volt 1973. évi I. törvény, noha az elmúlt közel negyed évszázadban számos alkalommal módosították, szerkezetében és megoldásaiban magán viselte annak a korszaknak a jegyeit, amelyben megszületett. A büntetőeljárás történeti rendszereit tekintve az előző eljárási törvény vegyes rendszerű volt: keveredtek benne az *inkvizitórius* (másképpen: nyomozó vagy ügynevezett faggató elvű) és az *akkuzatórius* (azaz *kontradiktórius* vagy vádelvű) eljárás elemei. A bírósági eljárást megelőző fázisban, tehát a nyomozás során uralkodóak voltak az *inkvizitórius* vonások, míg a bírósági szakaszban az ügyféli per jellegzetességei domináltak. Ugyanakkor a nyomozási szakaszban is fellelhetők voltak bizonyos *kontradiktórius* elemek (például a védő részvétele számos eljárási cselekménynél megengedett, esetenként kötelező volt), míg a bírósági eljárás sem volt mentes teljesen a nyomozó elvű rendszer jellegzetességeitől (például a felek rendelkezési joga korlátozott volt a bizonyítási eljárásban, amelyet a tényállás feltárására köteles bíróság irányított).
3. A büntetőeljárás több ezer éves történetét vizsgálva három fő rendszer különíthető el: a nyomozóelvű, a vádelvű és a vegyes rendszer. Az első kettőt a szakirodalom egymást kizáróként, a harmadikat pedig a két ellentétes rendszer hibáit kiegyenlítő, optimális rendszerként szokta feltüntetni.
4. A nyomozóelvű (*inkvizitórius*) eljárásban az *officialitás* elve érvényesül: a bűnüldöző hatóság nincs kötve a felek indítványaihoz, mivel ebben az eljárásban nincsenek eljárásjogi értelemben vett felek, a funkciómegosztás nem érvényesül, az eljáró hatóság egyesíti a bűnüldözés, a védelem és az ítélkezési funkcióit. Maga az eljárás sem indítványra indul, hanem a hatóság bármilyen módon szerzett értesüléseire. Az eljárás a bűnösség vélelmére épül, a terhelt nem alanya, hanem csak tárgya az eljárásnak, perbeli jogai nincsenek, védekezésre rendszerint csak annyiban van lehetősége, amennyiben ezt számára a bíróság megengedi. A hivatalból lefolytatott vizsgálat eredményét írásba foglalják, a bíróság annak alapján hozza meg ítéletét. A hatóság elméletileg az igazság kiderítésére törekszik, azonban az ehhez felhasználható eszközök — például a kínvallatással kicsikart beismerés — és az eljárás titkossága a kitűzött cél elérését gyakorta erősen kétségessé teszik.
5. A vádelvű (*akkuzatórius*) eljárás az inkvizitórius eljárással ellentétben az egymással szembenálló egyenlő jogú felek jogvitája. Az eljárás a sértett kezdeményezésére (rendszerint magánvádra) indul, a bíró feladata csak és kizárólag az igazság megállapítása a jogvita eldöntése útján. A bíró ennek megfelelően passzív, a bizonyítás a felek dolga. A sértett a vádlottal kiegyezhet és a vádat bármikor elejtheti. Az *akkuzatórius* eljárás jellemzői továbbá a közvetlenség, a szóbeliség, a védekezés szabadsága és a nyilvánosság, az egyéni szabadság biztosítása a bírói önkény ellen. A vádelvű eljárásban az eljárási feladatok megoszlanak, a vád, a védelem és az ítélkezés funkciója személyileg is elkülönül. Az *akkuzatórius* eljárás az ártatlanság vélelmén alapul, elve az *in dubio pro reo*,¹ a *favor defensionis*.²
6. A tiszta nyomozóelvű rendszer éppúgy, mint a tiszta vádelvű rendszer csak a szakirodalmi vitákban kialakított elméleti modell. E két eljárási forma a valóságban ugyanis külön-külön soha és sehol sem fordult elő, a büntetőeljárás a gyakorlatban mindig is vegyes (tehát a két rendszer elemeit egyaránt fel-

¹ Kétség esetén a terhelt javára kell dönten.

² Szó szerinti fordításban: kegyes védelem, tulajdonképpen (a terheltre nézve) kedvező elbírálást jelent.

használó) volt, a modern eljárásjogok megjelenéséig azonban valamelyik elv döntő túlsúlya mellett. A valódi vegyes rendszer, vagyis a két elv tudatos vegyítése az előnyök kihasználása érdekében a büntetőeljárás legújabb kori történetének eredménye.³

7. A kontinentális vegyes rendszer vonásai mellett a 2003. június 30-ig hatályos eljárási törvényben természetesen kimutathatók voltak azok a sajátosságok, amelyek az úgynevezett szocialista eljárási kódexeket a nyugat-európai perrendtartásoktól megkülönböztették. A hatáskör-elosztás körében ez azt jelentette, hogy a nyugat-európai modellhez viszonyítva a nyomozásban a bíróságok jogköre nálunk viszonylag szűkebbek, a rendőrség jogosítványai ezzel szemben lényegesen szélesebbek voltak. További sajátossága a szocialista típusú eljárási jogoknak — és ez az előző eljárási törvényben is dominált — az eljárás formalizmusával, valamint a felek rendelkezési jogával szembeni fenntartás volt.
8. Az 1973. évi I. törvényhez fűzött kommentár-kísérletek a törvény kifogásolható vonásait a büntető ügyek viszonylag gyors elbírálásának lehetőségével indokolták. Az utóbbi tíz év adatai azonban egyrészt arra engedtek következtetni, hogy a korábban hatályos büntető eljárási törvény nem azokon a pontokon tartalmazott egyszerűsítési lehetőségeket, ahol ez valóban hozzájárulhatott volna az eljárások időtartamának csökkenéséhez; másrészt viszont a védelemhez való jog biztosítékait tekintve az előző eljárási törvény számos részében az úgynevezett európai mérce alatt volt, annak ellenére, hogy a rendszerváltoztatást követő módosítások e téren pozitív változást eredményeztek.

2. Az új törvény alapjául szolgáló elvek

9. Magyarországon a rendszerváltoztatást követően a korábbi gazdasági struktúra összeomlása, a nagyarányú tőkebeáramlás, a privatizáció, a gazdaság átalakulásának belső ellentmondásai, a társadalmi polarizáció, a társadalom egyfajta morális válsága megteremtette a bűnözés szerveződésének, minőségi átváltozásának kriminogén feltételeit. Az elméleti és a gyakorlati szakemberek körében, de ossztársadalmi szinten is alapvető egyetértés mutatkozott a tekintetben, hogy a kormánynak az eddigieknél hatékonyabb intézkedéseket kell tennie e kirívóan társadalomellenes jelenségek visszaszorítása, felszámolása érdekében. Felvetődött tehát egy új büntetőeljárási törvény kodifikálásának szükségessége.
10. A munkálatok az új törvény kidolgozására már a kilencvenes évek elején megkezdődtek. A Kormány 1994-ben, határozatban rögzítette az elkészítendő kódex legfontosabb elveit. A büntetőeljárás koncepciójáról szóló 2002/1994. (I. 17.) Kormányhatározat⁴ elfogadta a Kormány büntetőeljárás koncepcióját, és elrendelte a határozat mellékletében foglalt szempontok, továbbá a szakmai viták során kialakult álláspontok alapján a törvénytervezet kidolgozását, és annak a Kormány elé terjesztését.
11. A Kormányhatározat kimondta, hogy az igazságügy-miniszter az érdekelt tárcákkal együttműködve a pénzügyi következmények felmérését a törvénytervezet előkészítő munkálataival egyidejűleg végezze el, és a törvénytervezettel együtt terjessze a Kormány elé. A határozat rendelkezett arról is, amely szerint át kellett tekinteni a Büntető Törvénykönyv Általános Részét abból a szempontból, hogy az eljárási törvény kon-

³ Pusztai László: A modern büntetőeljárási jog kialakulása Magyarországon, 12–15. oldal (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994).

⁴ Hatályon kívül helyezte: 2166/2001. (VI. 29.) Kormányhatározat 1. pontja. Hatálytalan: 2001. július 1-től. Hatályon kívül helyezte továbbá: 2269/2001. (IX. 26.) Kormányhatározat 4. pontja.

cepciója milyen módosításokat kíván az anyagi büntetőjogban. Ki kellett alakítani továbbá az új büntetőeljárás törvény szerkezetének tervezetét, illetve az új eljárási törvény tervezetének elkészítése előtt korszerűsíteni kellett az ülnöki rendszert és a kirendelt védői intézményt, valamint önálló törvénytervezetet kellett készíteni — az Európa Tanács vonatkozó egyezményeire is figyelemmel — a nemzetközi bűnügyi együttműködésről.

12. A Kormányhatározat melléklete értelmében az új büntetőeljárás törvény tervezetét a következő szempontok szerint kellett elkészíteni:
1. A büntetőeljárásban a jelenleginél jobban kellett érvényesülnie a feladatok elkülönítése és ezen belül a funkciómegosztás elvének. Tisztán el kellett határolnia a rendőri, ügyési és bírói teendőket.
 2. Olyan eljárást kellett kialakítani, amelyben — legalábbis az alaptípust tekintve — érvényesül az a tétel, hogy a büntetőjogi felelősség kérdése a közvetlenség elvének tiszteletben tartásával a tárgyaláson dől el, és amelyben a mainál erőteljesebben érvényre jut a *kontradiktórius* elv, ezen belül pedig a felek rendelkezési joga.
 3. A társasbíráskodás elvét továbbra is fenn kellett tartani, de a mai szabályozáshoz képest szélesíteni kellett az egyesbíró jogkörét.
 4. Az alapjogok védelmében a tárgyalást megelőző szakaszban is meg kellett teremteni az egyes eljárási cselekményeknél a bírói közreműködést.
 5. A jogorvoslati rendszert akár a három-, akár a négy szintű bírósági szervezet keretében úgy kellett kialakítani, hogy biztosítani lehessen a kétfokú rendes jogorvoslat igénybevételének lehetőségét.
 6. A büntetőeljárás során szélesíteni kellett a sértett igényérvényesítési lehetőségeit és eljárási jogszíványait. Megfelelő korlátok között meg kellett engedni, hogy a sértett pótmagánvádlóként járhasson el.
 7. Az alaptípusnak tekintendő eljárás mellett — ahol a tárgyalás dominál — ki kellett alakítani az egyszerűsített eljárásokat, amelyek megfelelő alkalmazása lehetőséget ad az ügyek differenciált elbírálására.
 8. Az eljárási reform sikerének érdekében az igazságügyi szervezeti jog szabályozási területére eső problémákat (ülnökrendszer, védői kirendelés) meg kellett oldani.
13. Az előkészítő munka abból indult ki, hogy az új kódexnek építenie kell a magyar eljárási jog megőrzésre, illetve újjáélesztésre érdemes hagyományaira, figyelemmel kell lennie a jog-összehasonlítás alapján kimutatható nemzetközi tendenciákra, valamint a Magyar Köztársaság által vállalt nemzetközi kötelezettségekre, és nem lehet érzéketlen az igazságszolgáltatással szemben megfogalmazott társadalmi elvárásokkal szemben.⁵
14. Az új Be. kuriózumként vonult be a XX–XXI. század jogtörténetébe. A törvényt az Országgyűlés 1998. március 10-i ülésnapján fogadta el, kihirdetésére 1998. március 23-án került sor. Az új Be. — a 607. § kivételével — 2003. július 1-jén lépett hatályba; a 607. § hatálybalépéséről — 2000. január 1-jével — az 1999. évi CX. törvény 163. § (1) bekezdése rendelkezett. Az eredeti változat szerint az új Be. hatálybalépésének a napja 2000. január 1-je lett volna. Az érvényes, de nem hatályos törvény rendelkezéseit a hatályba lépésig
- az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény;
 - a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény;
 - az új Be. módosításáról szóló 2002. évi I. törvény;
 - a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról

⁵ Kovács Gyula: A rendőrség helyzete és feladatai a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. (új) törvénnyel összefüggésben. ORFK Tájékoztató, 4/2002. szám, 3–20. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).

szóló 2003. évi II. törvény, valamint a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, a nemzetközi magánjogról szóló 1979. év 13. törvényerejű rendelet és az új Be. módosításáról szóló 2003. évi XXX. törvény módosította.⁶

15. A Be. rendelkezéseit a hatálybalépéstől a kézirat lezárásig a következő törvények, illetve alkotmánybírósági határozatok módosították:
- 41/2003. (VII. 2.) AB határozat;
 - az Európai Unió tagállamaival folytatott bünygyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény;
 - 14/2005. (V. 7.) AB határozat;
 - az Európai parlament magyarországi képviselőinek jogállásáról szóló 2004. évi LVII. törvény;
 - a Be. módosításáról szóló 2004. évi CXXXII. törvény;
 - 20/2005. (V. 6.) AB határozat;
 - a Btk. és más törvények módosításáról szóló 2005. évi XCI. törvény;
 - a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény;
 - az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény.

⁶ Kovács Gyula A nyomozás ügyészi irányítása és a nyomozó hatóság önállósága. Belügyi Szemle, 7–8/2003. szám, 44–55. oldal (BM Kiadó, Budapest, 2003).

II. A BE. SZERKEZETE

16. A Be. hat részből, harminc fejezetből, a fejezeteken belül címekből, ezen belül alcímekből, illetve szakaszokból (mindösszesen: hatszázhatvanöt szakasz) áll. A szakaszok az általános jogtechnikai felosztásnak megfelelően bekezdésekre, pontokra, alpontokra és fordulatokra tagolódnak.
17. Az első rész (1–163. §), amely a Be. úgynevezett statikus részét foglalja magában, nyolc fejezetet tartalmaz.
- Alapvető rendelkezések (I. Fejezet)
 - A bíróság (II. Fejezet)
 - Az ügyész (III. Fejezet)
 - A nyomozó hatóság (IV. Fejezet)
 - A büntetőeljárásban részt vevő személyek (V. Fejezet)
 - Az eljárási cselekményekre vonatkozó rendelkezések (VI. Fejezet)
A hatodik fejezet három címből áll.
 - A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság eljárási cselekményeinek általános szabályai (I. Cím)
 - Általános eljárási szabályok (II. Cím)
 - Felvilágosítás-adás és a nyilvánosság tájékoztatása a büntetőeljárás során (III. Cím)
 - A bizonyítás (VII. Fejezet)
A hetedik fejezet hét címből tevődik össze.
 - A bizonyítás általános szabályai (I. Cím)
 - A tanúvallomás (II. Cím)
 - A tanú védelme (III. Cím)
 - A szakvélemény (IV. Cím)
 - A tárgyi bizonyítási eszköz és az okirat (V. Cím)
 - A terhelt vallomása (VI. Cím)
 - A bizonyítási eljárások (VII. Cím)
 - Kényszerintézkedések (VIII. Fejezet)
A nyolcadik fejezet tíz címet ölel fel.
 - Az őrizetbe vétel (I. Cím)
 - Az előzetes letartóztatás (II. Cím)
 - A lakhelyelhagyási tilalom és a házi őrizet (III. Cím)
 - Az ideiglenes kényszergyógykezelés (IV. Cím)
 - Az úti okmány elvétele (V. Cím)
 - Az óvadék (VI. Cím)
 - A házkutatás, a motozás és a lefoglalás (VII. Cím)
 - Számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok megőrzésére kötelezés (VIII. Cím)
 - A zár alá vétel és a biztosítási intézkedés (IX. Cím)
 - Az eljárás rendjének biztosítása (X. Cím)
18. A második rész (164–233. §), a Be. úgynevezett dinamikus szakasza, további — folyamatos számozással jelölt — két fejezetből áll.
- A nyomozás (IX. Fejezet)
A kilencedik fejezet hat címet tartalmaz.
 - Általános rendelkezések (I. Cím)
 - A büntetőeljárás megindítása nyomozással (II. Cím)
 - A nyomozás lefolytatása (III. Cím)
 - Jogorvoslat a nyomozás során (IV. Cím)
 - Bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés (V. Cím)

- A nyomozási bíró eljárása (VI. Cím)
- A vádemelés (X. Fejezet)
- 19. A harmadik rész (234–391. §), amely a bírósági eljárással foglalkozik, öt fejezetből tevődik ki.
 - A bírósági eljárás általános szabályai (XI. Fejezet)
 - A tárgyalás előkészítése (XII. Fejezet)
 - Az elsőfokú bírósági tárgyalás (XIII. Fejezet)
 - A tizenharmadik fejezet öt címből áll.
 - A tárgyalás menete (I. Cím)
 - Az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatai (II. Cím)
 - Az elsőfokú bíróság és az ügyész teendői a fellebbezést követően (III. Cím)
 - Tárgyalás az ügyész, a védő távollétében (IV. Cím)
 - A pótmagánvádlóra vonatkozó eltérő rendelkezések (V. Cím)
 - A másodfokú bírósági eljárás (XIV. Fejezet)
 - A tizennegyedik fejezet négy címből áll össze
 - Az általános szabályok (I. Cím)
 - A fellebbezés elintézése (II. Cím)
 - A másodfokú bíróság határozatai (III. Cím)
 - A másodfokú eljárás során hozott nem ügydöntő végzés elleni fellebbezés (IV. Cím)
 - A megismételt eljárás (XV. Fejezet)
 - A tizenötödik fejezet három címet ölel fel.
 - Az elsőfokú bírósági eljárás megismétlése (I. Cím)
 - A másodfokú bírósági eljárás megismétlése (II. Cím)
 - Tárgyalás az ügyek utólagos egyesítésekor (III. Cím)
- 20. A negyedik részben (392–445. §), amelyben az ügynevezett rendkívüli perorvoslatokkal összefüggő rendelkezések helyezkednek el, négy fejezet szerepel.
 - A perújítás (XVI. Fejezet)
 - A felülvizsgálat (XVII. Fejezet)
 - Jogorvoslat a törvényesség érdekében (XVIII. Fejezet)
 - Jogegységi eljárás (XIX. Fejezet)
- 21. Az ötödik rész (446–554. §), a külön eljárások keretében nyolc fejezetet tartalmaz.
 - A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás (XX. Fejezet)
 - A katonai büntetőeljárás (XXI. Fejezet)
 - A magánvádas eljárás (XXII. Fejezet)
 - A bíróság elé állítás (XXIII. Fejezet)
 - Eljárás a távollévő terhelttel szemben (XXIV. Fejezet)
 - Lemondás a tárgyalásról (XXV. Fejezet)
 - A tárgyalás mellőzése (XXVI. Fejezet)
 - Eljárás a mentességet élvező személyek ügyében (XXVII. Fejezet)
- 22. A hatodik rész (555–607. §) három fejezetből áll.
 - Különleges eljárások (XXVIII. Fejezet)
 - A huszonnyolcadik fejezet négy címet tartalmaz.
 - Általános szabályok (I. Cím)
 - Az egyes különleges eljárások (II. Cím)
 - A kártalanítás és a visszatérítés (III. Cím)
 - Biztosíték (IV. Cím)
 - A határozatok végrehajtása (XXIX. Fejezet)
 - A huszonkilencedik fejezet három címből áll
 - A végrehajthatóság (I. Cím)
 - A bíróság és az ügyész feladatai a végrehajtás során (II. Cím)

- A kegyelmi eljárás (III. Cím)
 - Záró rendelkezések (XXX. Fejezet)
23. A büntetőeljárásról szóló — 2003. június 30-ig hatályban volt — 1973. évi I. törvénynek (a továbbiakban: régi Be.) négy fő része volt.
- A törvény első része (1-120/A. §) tartalmazta a büntetőeljárás-jog statikus szabályait: az alapelvek után rendelkezett az eljárás alanyairól, a bizonyítás szabályairól, ezen belül a bizonyítás eszközeiről, a büntetőeljárás során alkalmazható kényszerintézkedésekről, végül a büntetőeljárás egyéb általános szabályairól.
- A törvény második, dinamikus részében (121–191/K. §) leírta az egész büntetőeljárás lehetséges menetét a hatóságok tudomásszerzésétől kezdve az eljárás jogerős befejezésig, valamint szólt a rendkívüli perorvoslatokról.
- A törvény harmadik része (292–355/S. §) magában foglalta azoknak a külön eljárásoknak a leírását, amelyekben — vagy az elkövető személyére vagy az elkövetett cselekmény jellegére tekintettel — az általánostól némiképp eltérő szabályok szerint folytatták le a büntetőeljárást.
- A törvény negyedik részében (365–407. §) kerültek meghatározásra azok az úgynevezett különleges eljárások, amelyek feladata már nem a büntetőjogi felelősség eldöntése, de ahhoz szervesen, nem egy esetben utólagosan kapcsolódó jogi kérdés eldöntésére szolgálnak. Ezekre az eljárásokra tehát akkor került sor, ha a büntetőjogi felelősségre vonás körén kívül eső kérdésben volt szükség a bíróság állásfoglalására.
24. A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény (a továbbiakban: büntető perrendtartás), amely 1973. december 31-ig volt hatályban, a következő tizennégy fejezetből állt.
- Alapvető elvek (I. Fejezet); Bíróságok (II. Fejezet); Felek (III. Fejezet); Bizonyítási eszközök (IV. Fejezet); Általános eljárási szabályok (V. Fejezet); Az eljárás megindítása (VI. fejezet); A tárgyalás előkészítése (VII. Fejezet); Bírósági tárgyalás (VIII. Fejezet); Ítéletek és tárgyalás alapján hozott egyéb bírói határozatok (IX. Fejezet); Fellebbezés (X. Fejezet); Perújítás. Perorvoslat a törvényesség érdekében (XI. Fejezet); Különleges eljárások (XII. Fejezet); Büntető határozatok végrehajtása. Büntető költség (XIII. fejezet); Vegyes rendelkezések (XIV. Fejezet).
25. A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény cikk (a továbbiakban: bűnvádi perrendtartás) 1900. január 1-jén lépett hatályba.
- E büntető alaki jogi kódex harminckét fejezetet tartalmazott: Általános rendelkezések (I. Fejezet); Bírói hatáskör és illetékesség (II. Fejezet); A királyi ügyészség (III. Fejezet); A magánvádló és a magánfél (IV. Fejezet); A védelem (V. Fejezet); Bírák, jegyzőkönyvvezetők és a kir. ügyészség tagjainak kizárása és mellőzése (VI. Fejezet); A bíróság határozatai és közlések (VII. fejezet); A nyomozás (VIII. Fejezet); A vizsgálat (IX. Fejezet); A terheltnek hatóság elé rendelése és kihallgatása (X. Fejezet); Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság (XI. Fejezet); Lefoglalás, házkutatás és személymotoszás (XII. Fejezet); A tanúk (XIII. Fejezet); Bírói szemle és szakértők (XIV. Fejezet); A vádirat, a kifogások és az ezekre vonatkozó eljárás (XV. Fejezet); Közvetlen idézés a főtárgyalásra (XVI. Fejezet); A főtárgyalás előkészítése (XVII. Fejezet); Főtárgyalás a törvényszék előtt (XVIII. Fejezet); Főtárgyalás az esküdtbíróság előtt (XIX. fejezet); Perorvoslatok és kijavítás (XX. Fejezet); Újrafelvétel (XXI. Fejezet); Igazolás (XXII. Fejezet); Eljárás az ismeretlenek, a távollévők és a szökevények ellen (XXIII. Fejezet); Eljárás a kiadatás iránti ügyekben (XXIV. Fejezet); Eljárás az 1878. évi V. törvény cikk 62. §-a esetében (XXV. Fejezet); A büntető költség (XXVI. Fejezet); A magánjogi igény érvényesítése és biztosítása (XXVII. Fejezet); Végrehajtás (XXVIII. Fejezet); Eljárás a járásbíró előtt (XXIX. Fejezet); Eljárás nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmény esetében (XXX. Fejezet); Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében (XXXI. Fejezet); Záróhatározatok (XXXII. Fejezet).

III. ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK

26. A Be. I. fejezete a törvény alapvető rendelkezéseit tartalmazza. E rendelkezések az eljárás néhány alapelvét, illetve az egész büntetőeljárásban irányadó egyéb szabályokat rögzítik. A büntetőeljárás alapelvei olyan általános elvi tételek, amelyek a büntetőeljárás felépítésének, rendszerének legjellemzőbb ismérveit tartalmazzák, és meghatározzák a büntetőeljárás-jog alkotásának, alkalmazásának lényeges vonásait. A büntetőeljárás alapelvei tehát általános elvi tételek.
27. A büntetőeljárás alapelveit a forrás szerint és a tárgyuknak megfelelően rendszerezhetjük.
28. Az alapelv megjelenési helyére, vagyis forrására figyelemmel lényegében kétféle alapelvet különböztethetünk meg: Alkotmányban meghatározott (alkotmányos) és más jogszabályban megfogalmazott (nem alkotmányos) alapelvet.
29. A tárgy szerinti csoportosítás alapján különbséget tehetünk a szűkebb értelemben vett igazságszolgáltatási tevékenységre, és a tágabb értelemben vett igazságszolgáltatásra, vagyis a büntetőeljárás egészére vonatkozó alapelvek között. Az alapelvek ilyen módon történő megosztása folytán kapott első csoport tartalmazza a szervezeti alapelveket, a második csoport pedig a működési alapelveket.
30. A szervezeti alapelvek lényegében a bíróságra és a bírósági tevékenységre vonatkozó elvek. Ezek közé soroljuk például:
- az igazságszolgáltatás kizárólag a bíróság útján;
 - a törvény előtti egyenlőség;
 - a bírák függetlenségének;
 - a társasbíráskodás;
 - az ülnökök részvételének;
 - a bírák választásának és visszahívhatóságának alapelveit.
31. A működési alapelvek azok az általános érvényű, és általában a büntetőeljárás valamennyi szakaszára kiterjedő és irányadó elvek, amelyek a büntetőeljárás tartalmát, felépítését — természetesen a szervezeti alapelvek érvényesülésével kölcsönhatásban — meghatározzák.⁷
32. A Be. első fejezete (1–11. §) az alapvető rendelkezések körében tíz működési alapelvet sorol fel, és rendelkezik a törvény hatályáról. Az alapelvek sorrendben a következők:
- Az eljárási feladatok megoszlása
 - A bíróság eljárásának alapja
 - Jog a bíróság eljárásához
 - A bizonyítási teher
 - A védelem joga
 - A hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása és a büntetőeljárás akadályai
 - Az ártatlanság védelme
 - Az önvádra kötelezés tilalma
 - Az anyanyelv használata
 - A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása

⁷ Rudas György (szerk.): Büntetőeljárás-jog, 49–54. oldal (BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1974).

33. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (régi Be.) a büntetőeljárás alapelvei címszó alatt az alábbi tíz alapelvről rendelkezett:
- A hivatalból való eljárás elve
 - Az ártatlanság védelme
 - A személyi szabadság és más állampolgári jogok biztosítása
 - A tényállás felderítése és a bizonyítékok szabad értékelése
 - A védelem
 - A jogorvoslati jogosultság
 - Az anyanyelv használata
 - Az eljárási feladatok megoszlása
 - A szóbeliség és közvetlenség
 - A tárgyalás nyilvánossága
34. Az 1952. január 1. napján életbelépett büntető perrendtartás első fejezete az alapvető elvek alatt a következő alcímeket tartalmazta:
- A törvény célja
 - A személyi szabadság biztosítása
 - Terhelő és mentő körülmények figyelembe vétele
 - Bizonyítékok
 - Büntetőeljárás kizárása
 - Többszöri eljárás tilalma
 - Nyilvánosság
 - Az anyanyelv használatának biztosítása
 - Polgári és büntető perben hozott ítéletek viszonya
35. A bűnvádi perrendtartás vegyes rendszeren alapult, tehát a büntetőjog közjogi jellegéből kiindulva, a bűncselekmények üldözését az állam hivatalos kötelességének tekintette. E feladat megoldása céljából a vád, a védelem és az ítékezés funkcióit szétválasztotta.
- A bűnvádi eljárási jog vezető elvei az alábbiak voltak:
- az *officialitás* és a *legalitás* elve;
 - az *opportunitás* elve;
 - az *immunitás* elve;
 - az ügyfélegyenlőség elve, az ártatlanság védelme és a *favor defensionis* elve;
 - az *auditur et altera pars* elve;
 - az anyagi igazság elve;
 - a szóbeliség, a közvetlenség és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve;
 - a nyilvánosság elve.
36. Néhány vezető elvről részletesebben.
- A bűnvádi perrendtartás a bűncselekményben sérelmet látott, a melynek megtorlása közérdek volt. A büntetőigény a közt, az államot illette meg, amelynek a sértett tetszésétől függetlenül kellett érvényesülnie. Az *officialitás* elvéből következett a *legalitás* elve, amely szerint a közvadhatalóság, az államügyesség tartozott vádlóként fellépni a hivatalból üldözendő bűncselekmények megtorlása végett.
- Az *opportunitás* elve azt jelentette, hogy bizonyos esetekben a vádhatóság tetszésére volt bízva a vád emelése, noha általában köteles volt vádat emelni a hivatalból üldözendő bűncselekmények esetében.
- Az *immunitás* elve — szemben a polgári per rendelkezési elvével — kizárta a büntető per feleinek rendelkezését az állam büntetőigénye felett.
- A *favor defensionis* abból állt, hogy: *a)* a *kontradiktórius* tárgyalások során az utolsó szó a terheltet és védőjét illette; *b)* a közvádlo vádlott javára is élhetett perorvoslattal; *c)* a vádlott terhére használt perorvoslat az ő javára szolgálónak is tekintendő volt; *d)* anyagi semmisségi okot hivatalból rendszert csak akkor lehetett figyelembe venni, ha az a terheltnek sérelmére szolgált; *e)* jogegységi határozat terhelt kárára nem szolgálhatott, javára ellenben igen; *f)* újrafelvételi eljárást elítélt terhére csak az elévülési időn belül, javára bármikor lehetett indítani (vesd össze: 5. pont).
- Az *auditur et altera pars* elve azt jelentette, hogy a bűnvádi eljárás során mindkét fél meghallgandó.⁸

⁸ Bursics Zoltán A magyar bűnvádi eljárási jog vázlatja, 12–19. oldal (Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1947).

37. A büntetőeljárás alapelveit korábban tartalmuk, vagyis a büntetőeljárásban betöltött szerepük és jelentőségük szerint is csoportosították. E súly szerinti megkülönböztetést az egyes alapelveknek a büntetőeljárás rendszer tartalmára, struktúrájára gyakorolt hatása alapján végezték el. Az ilyen — tartalmi — csoportosítás eredményeként nyert például megállapítást az, hogy a büntetőeljárás alapelvei közül jelentőségüket tekintve azok az elvek elsődlegesek, amelyek a büntetőeljárás főszemélyei (a hatóságok, a terhelt és a védő) jogi helyzetének, egymáshoz való viszonyának a közvetlen alakítására irányulnak (hivatalból való eljárás elve, ártatlanság védelme, védelem elve, stb.).

1. Az eljárási feladatok megoszlása (Be. 1. §)

38. *A büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítékezés egymástól elkülönül.*
39. A büntetőeljárás azt a folyamatot öleli fel, amely a büntetőügy megindításától kezdve, egészen annak jogerős befejezéséig tart, illetve a törvény által meghatározott esetekben azt követően is folytatható.
40. A büntetőeljárás során a vád, a védelem és az ítékezés egymástól elkülönül. A vádat az ügyész, mint közvádoló képviseli. Az ügyész helyett a sértett, mint magánvádoló, vagy pótmagánvádoló szintén emelheti és képviselheti a vádat. A védelmet a terhelt és a védő látja el az eljárás folyamán. Az ítékezés és ily módon az igazságszolgáltatás a bíróság feladata (38. pont).
41. A 2003. június 30-ig hatályban volt régi Be. is vallotta az eljárási feladatok megoszlása elvét [9. § (1) bekezdése].
Az 1973. évi I. törvényhez fűzött kommentár-kísérletek szerint az eljárási feladatok megosztásának alapelve (az eljárási feladatok elkülönülése) a büntetőeljárásban érvényesülő funkciómegosztást, valamint a funkciókkal kapcsolatos tevékenységet ellátó eljárási alanyok kölcsönös jogi helyzetét, egymáshoz való viszonyát körvonalazta.
Az eljárási feladatok elkülönülésének elemei lényegében a következőkben voltak meghatározhatók:
– a büntetőeljárásban a bűnüldözés, a vád, a védelem és az ítékezés tevékenysége elkülönült egymástól;
– bírósági eljárás csak törvényes vád alapján indulhatott;
– a bíróság annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthetett, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény alapján, amelyet a vád tartalmazott;
– a bírósági eljárásban a vádlót, a terheltet és a védőt azonos jogok illették meg.⁹
42. A büntető perrendtartás az eljárási feladatok megoszlásának elvét nem nevesítette, noha pl. a 38. § (1) bekezdés első mondata utalt arra, hogy a vád képviselője az eljárásban — a magánvád esetét kivéve — az ügyész feladata volt.
43. A bűnvádi perrendtartás a büntetőjog közjogi jellegéből kiindulva, a bűncselekmények üldözését az állam hivatalos kötelezettségének tekintette. E feladat megoldása céljából a vád, a védelem és az ítékezés funkcióit szétválasztotta (lásd: 35. pont). Vád nélkül bírói eljárást nem engedett, viszont egyes kivételektől eltekintve, a közvádoló köteleességévé tette a bűncselekmények üldözését.

2. A bíróság eljárásának alapja (Be. 2. §)

44. *A bíróság az ítékezés során vád alapján jár el.*
45. *A bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény alapján, amelyet a vád tartalmaz.*
46. A bírósági eljárás alapját csak a törvényes vád képezheti. További követelmény az, hogy csak a megvádolt személy büntetőjogi felelősségéről, és csak a vádban megjelölt cselekményről lehet dönten. A vád kereteit a vádiratban leírt cselekmény (a vádirat tényállása), előállítás esetén a feljegyzésben rögzített és a tárgyaláson szóban elő-

⁹ Büntetőeljárás-jog: 57–60. oldal.

- adott tényállás határozza meg.¹⁰ A vádat az ügyész, illetve meghatározott esetekben a sértett, mint magánvádló vagy pótmagánvádló képviseli (vesd össze: 40. pont). A fiatalok elleni, valamint a katonai büntetőeljárásban a vádat akkor is csak az ügyész képviselheti, ha a vád képviselete egyébként a sértett, mint magánvádló jogkörébe tartozna (44. pont).
47. A vád a bíróságot köti a vád tartalmához a vádemeléstől kezdődően, mind a személy, mind pedig a tényállás tekintetében. Ennek értelmében a bíróság egyrészt a vádat nem terjesztheti ki, másrészt a vádat köteles kimeríteni, vagyis a bíróság valamennyi, a vádban foglalt büntetőjogi felelősség alapjául szolgáló cselekményt elbírálja. A vád kiterjesztésére kizárólag az ügyész jogosult. (Lásd: 45. és 134. pont.)
48. A régi Be. a bíróság eljárásának alapját az eljárási feladatok megoszlása alapelv alatt tárgyalta [9. § (2) bekezdése]. A korábbi törvény szövege szinte szó szerint egyezik a Be. 2. §-ának rendelkezéseivel (lásd: 41. pont).
Az 1973. évi I. törvényhez fűzött kommentárok alapján törvényes volt a vád, ha azt a büntetőeljárás jogszabályban megjelölt szerv (ügyész) vagy magánszemély (sértett), a törvény által előírt formai és tartalmi követelmények, megtartásával terjesztette elő. A személyi kötöttség azt jelentette, hogy a már megindult bírói eljárás keretében a bíróság vádlottként nem vonhatott felelősségre olyan személyt, akivel szemben az ügyész vádat nem emelt, és azt is, hogy eredetileg meg nem vádolt személyt nem vonhatott a bírósági tárgyalás folyamán vádkiterjesztéssel az eljárás hatálya alá.
A vádhoz kötöttség elsősorban arra vonatkozott, hogy a bíróság csupán olyan tényállást tehetett ítékezése tárgyává, vagyis a vádlott büntetőjogi felelősségét csupán annak a tényállásnak a tekintetében vizsgálhatta, amelyet a vád tartalmazott. E kötelezettség másodsorban viszont azt jelentette, hogy a bíróságnak a vádat ki kellett mérítenie, vagyis mindazon tényállás, történés vonatkozásában ítéletet, érdemi határozatot kellett hoznia, amelyet a vádló a vád tárgyává tett.¹¹
49. A büntető perrendtartás a bíróság eljárásának alapja elvet nem deklarálta, azonban ez az elv a törvény számos szakaszából levezethető volt. Pl. a 137. § értelmében az ügyész a nyomozás befejezése után, ha pedig az ügy nyomozás nélkül kellően felderítettnek látszott, nyomozás mellőzésével vádiratot készített és azt az illetékes bíróságnak nyújtotta be. A bíróságnak a vádirat benyújtása után intézkedési kötelezettsége volt (139–149. §).
50. A bűnvádi perrendtartás vád nélkül bírói eljárást nem engedett (vesd össze: 43. pont).

3. Jog a bíróság eljárásához (Be. 3. §)

51. *Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádról bíróság döntsön.*
52. *Bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult.*
53. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 57. §-ának (1) bekezdése rögzíti, hogy a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Ez az elv érvényesül, például a vádemelés elhalasztása esetén (Be. 222. §), ha a gyanúsított a határozat ellen panasszal él, és a nyomozás megszüntetésének feltételi nincsenek meg. Ilyenkor az ügyész vádat emel [51. pont, Be. 227. § (1) bekezdés a) pontja].
54. Tehát az a szabály, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádról bíróság döntsön, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróhoz való jogot jelenti, de nem jelenti egyúttal azt is, hogy a gyanúsított minden ügyben vád-

¹⁰ Forrás: a Legfőbb Ügyészség Ig. 770/2003. Legf. Ü. számú emlékeztetője a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről (a továbbiakban: Emlékeztető), 1. pont (Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2003).

¹¹ Büntetőeljárás-jog: 57–60. oldal.

- emelésre készítheti a vádhatóságot. Ha a gyanúsított a megrovás alkalmazása mellett, illetve a hivatalból kezdeményezett eljárási kegyelem címén megszüntetett nyomozás, továbbá a vádemelés elhalasztása, illetőleg a katonai büntetőeljárásban a fegyelmi eljárásra utalás miatti ügyészi döntés ellen panaszt jelent be, és a nyomozás megszüntetésének feltételei nincsenek meg, az ügyben vádat kell emelni (51. pont).¹²
55. A bűnösségről és a büntetésről való döntés bírói monopóliuma fejeződik ki abban, hogy a bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult. Kizárólag a bírósági eljárás biztosítja a pártatlan és igazságos döntéshez szükséges feltételeket (52. pont).
56. A Magyar Köztársaság bíróságai védik és biztosítják az alkotmányos rendet, a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit [Alkotmány 50. § (1) bekezdése]. A Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a bíróságok gyakorolják [a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 1. §]. A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben nem befolyásolhatók, és nem utasíthatók [Alkotmány 50. § (3) bekezdése, Bszi. 3. §].
57. A régi Be. általános rendelkezései, a büntető perrendtartás alapvető elvei, illetve a bűnvádi perrendtartás általános rendelkezései a jog a bíróság eljáráshoz alapelveket nem tartalmazták.

4. A bizonyítási teher (Be. 4. §)

58. *A vád bizonyítása a vádlót terheli. A kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.*
59. Az ártatlanság vélelmét a vádlónak kell megdöntenie. Ez a bizonyítási teher fő szabályként kell, hogy érvényesüljön. Az ügyész bizonyítási kötelezettségének terjedelme a büntetőjogi felelősségre vonás eldöntéséhez szükséges tények körében határozható meg, amely egyaránt felöleli a bűnösség és az ártatlanság megállapítására vonatkozó adatokat, tényeket. A bizonyítási teher alól két kivétel ismeretes. Az egyik a rágalmas esetében a valóság bizonyításának szabályaiban lelhető fel, a másik pedig a magánvádló bizonyítási kötelezettsége (58. pont).
60. Az ártatlanság vélelméből következik az *in dubio pro reo* elve, miszerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére (lásd: 5. és 58. pont).
61. A régi Be. az ártatlanság vélelmének alapelvéből vezette le a bizonyítási teher viselésének, illetőleg a bizonyítási kötelezettségnek és a kétségek értékelésének szabályait [3. § (2) bekezdése és 61. § (4) bekezdése].
- A korabeli álláspont szerint az ártatlanság vélelmének következménye volt, hogy a büntetőeljárásban a bizonyítási teher nem a terheltre, hanem a büntetőügyekben eljáró hatóságokra hárult. Az a tény ugyanis, hogy az eljárás alá vont személy ártatlanságát a törvény objektíve vélelmezte, a vélelem szerkezete és szabályai értelmében a hatóságra hárította a vélelem megdöntéséhez szükséges tények bizonyításával együtt járó kötelezettségeket. Ezt juttatta kifejezésre a régi Be. 3. § (2) bekezdés első mondata, amely kimondta: a bűnösség bizonyítása a büntetőügyekben eljáró hatóságokat terheli.
- Az ártatlanság vélelmének érvényesüléséből következett továbbá, hogy a bizonyítás során a büntetőjogi felelősségre vonással kapcsolatban felmerült, és az objektív igazságnak megfelelően tisztázásra nem került tények a terhelt terhére nem voltak róhatók.¹³ A régi Be. 61. § (4) bekezdése szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére értékelni nem lehetett.

¹² Emlékeztető: 2. pont.

¹³ Büntetőeljárás-jog: 60–62. oldal.

62. A büntető perrendtartás alapvető elvei a bizonyítási teher alaptételét nem nevesítették.
63. A bűnvádi perrendtartás a hatóság bizonyítási kötelezettségét ugyancsak az ártatlanság vélelmének elvéből vezette le (vesd össze: 61. pont). A kódex abból indult ki, hogy a terhelt nem bűnös (*praesumptio boni viri*), ezért nem neki kellett az ártatlanságát bizonyítania, hanem a vádló kötelezettsége volt a vádlott bűnösségének bizonyítása [*in dubio pro reo* (lásd: 5. és 60. pont)].¹⁴

5. A védelem joga (Be. 5. §)

64. *A terheltet megilleti a védelem joga.*
65. *Mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. E jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát elvonni csak az e törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet.*
66. *A terhelt személyesen védekezhet, és a védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja. A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, az e törvényben meghatározott módon védekezhessenek.*
67. *A védő eljárása az e törvényben meghatározott esetekben kötelező.*
68. E jogosultság az Alkotmány 57. § (3) bekezdés első mondatán alapul, amely szerint: a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. Az Alkotmány idézett rendelkezésével van összhangban a Be. 5. § (1) bekezdése (64. pont). A védelemhez való jogosultságból következik, hogy a terhelt a büntetőeljárás során védekezése érdekében szabadon gyakorolhatja jogait. A vele szemben érvényesített büntetőigényt megismerheti, arról álláspontját kifejezheti, a javára szóló körülményeket előadhatja, a hatóság tevékenységével kapcsolatos észrevételeit, indítványait előterjeszheti. Védekezés alatt minden, az előzőekben felsorolt jog gyakorlása értendő.
69. A törvény új, alapvető rendelkezése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. Ez a kényszerintézkedések elrendelése során — összhangban a Be. 60. §-ában írt arányossági követelménnyel —, ehhez igazodó felfogású új gyakorlat kialakítását igényli. Az előzetes letartóztatás végső időtartamának törvényben történt meghatározására figyelemmel [a Be. 132. § (3) bekezdése alapján főszabályként három év], a foglyos ügyekben a soronkívüliséget úgy kell biztosítani, hogy az elsőfokú bíróság az ítéletét az előzetes letartóztatás végső határidejének letelte előtt meghozhassa.¹⁵
- A Be. 60. §-a alapján, ha e törvény a kényszerintézkedések alkalmazása esetén az érintett személy alkotmányos jogainak korlátozását megengedi, az ilyen cselekmény elrendelésének az egyéb feltételek megléte mellett is csak akkor van helye, ha az eljárás célja kisebb korlátozással járó más cselekménnyel nem biztosítható.
70. A szabadlábban védekezés jogát az Alkotmány 55. § (1) bekezdése — a Polgári és politikai jogok nemzetközi Egyezségokmánya 9. Cikk 1. pontjával, valamint az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 5. Cikk 1. pontjával összhangban — alapozza meg. Az alaptörvény értelmében, a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.
71. A Be. a kényszerintézkedések folytán (126–163. §) korlátozza az állampolgári jo-

¹⁴ A magyar bűnvádi eljárásjog vázlata, 12–19. oldal.

¹⁵ Emlékeztető: 3. pont.

gokat. A kényszerintézkedések olyan eljárási cselekmények, amelyekkel a hatóságok az eljárás alá vont személy vonatkozásában az egyes állampolgári jogok érvényesülésének gátat szabhatnak. E körben korlátozás alá eshet a személyi szabadsághoz, a személyi sérthetlenséghez, a levéltitokhoz és a tulajdonhoz való jog, valamint a magánlakás tiszteltben tartásának joga.

72. A terhelt személyesen védekezhet, illetve védelmét az eljárás bármely szakaszában védő láthatja el. A hatóságok a védelem jogának kötelesek érvényt szerezni. E jog megsértése vagy korlátozása az ügy érdemi elbírálására jelentős súlyú befolyással rendelkező eljárási szabálysértés.
73. A védő eljárásának kötelező eseteit — főszabályként — a Be. 46. §-a sorolja fel.
A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha
- a) a terhelt fogva tartják,
 - b) a terhelt süket, néma, vak vagy — a beszámítási képességére tekintet nélkül — kóros elmeállapotú,
 - c) a terhelt a magyar nyelvet, illetőleg az eljárás nyelvét nem ismeri,
 - d) a terhelt egyéb okból nem képes személyesen védekezni,
 - e) e törvény erről külön rendelkezik.
74. A régi Be. a védelem jogát a büntetőeljárás alapelvei között tárgyalta (6. §). E jog — a hatályos büntetőeljárás-jogi törvényhez hasonlóan — az általános, mindenkit megillető és az eljárás valamennyi szakában fennálló védelemhez való jogosultság alapelveinek érvényesülését nem pusztán deklarálta, hanem a hatóságok kötelezettségeinek az előírásával, konkrétan garantálta is.
A régi Be. 6. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint, a védelemhez való jog elve tartalmilag azoknak az eljárási jogoknak az összességét jelentette, amelyeket a jogszabály a terhelt számára azért biztosított, hogy a vele szemben érvényesített büntetőigény alapossága, mértéke, valamint az eljáró hatóságok ezzel kapcsolatos tevékenysége vonatkozásában véleményét, álláspontját kifejezésre juttassa, a mellé, a javára szóló körülményeknek hangot adjon, és a hatóságok tevékenységéhez fűzött reflexiót jogi hatállyal előterjessze (például észrevétel, indítvány, jogorvoslat).
A védelemhez való jogosultság részint az eljárás alá vont személy (terhelt) saját eljárásjogi helyzetében, másrészt pedig a védő eljárásjogi helyzetében fejeződött ki.
A terhelt az eljárásba történt bevonásának időpontjától kezdve védőt választhatott, vagy védőt hatalmazgatott meg. Amennyiben a védelem kötelező volt, de a terhelt védőt nem választott, a hatóságnak kellett a védőről kirendelés útján gondoskodnia.¹⁶
75. A büntető perrendtartás alapvető elvei a védelem jogairól nem rendelkeztek, ellenben a 49. § (1) bekezdése kimondta, hogy a terhelt érdekében az eljárás bármely szakaszában védő járhat el.
76. A bűnvádi perrendtartás általános elvei a védelem jogáról nem szóltak, azonban a kódex vezető elveihez kapcsolódó kommentárok hangsúlyozták, hogy a védelem szabad volt, bizonyos esetekben pedig helye volt a kötelező védelemnek is.¹⁷ Az 53. § első mondata értelmében a terhelt minden bűnyűgyben, az eljárás bármely szakaszában élhetett védő közreműködésével. A védelem kötelező eseteit az 56. § sorolta fel.

6. A hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása és a büntetőeljárás akadályai (Be. 6. §)

6. 1. A hivatalból való eljárás

77. *A bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak kötelessége, hogy az e törvényben megállapított feltételek esetén a büntetőeljárást megindítsa, illetőleg az eljárást lefolytassa.*
78. A hivatalból való eljárás elvének követelménye (vesd össze: 36. pont) valamennyi, a büntetőügyekben eljáró hatóságra egyaránt irányadó, azonban a különböző hatósá-

¹⁶ Büntetőeljárás-jog: 62–63. oldal.

¹⁷ A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata: 12–19. oldal.

gok feladatait, kötelezettségeit eltérő tartalommal határozza meg. A Be. 6. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak kötelessége, hogy az e törvényben megállapított feltételek esetén a büntetőeljárást megindítsa, illetőleg az eljárást lefolytassa (77. pont).

79. A bíróság feladata az igazságszolgáltatás. Bíróság dönt — ha e törvény eltérően nem rendelkezik — a szabadságelvonással, illetve szabadságkorlátozással járó kényszerintézkedésekről. A bíróság az e törvényben meghatározott más feladatokat is ellát. A vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait — ha e törvény eltérően nem rendelkezik — a nyomozási bíró látja el (Be. 12. §).

Az ügyész a közvádló. Az ügyész kötelessége, hogy mind a terheltet terhelő és mentő, mind a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket az eljárás minden szakaszában figyelembe vegye. Az ügyész a vádemelés feltételeinek megállapítása végett nyomozást végeztet vagy nyomoz. Ha a nyomozó hatóság önállóan végez nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket [Be. 35. § (2) bekezdése], az ügyész felügyel arra, hogy azt e törvény rendelkezéseit megtartva végezzék, az eljárásban részt vevő személyek a jogaikat érvényesíthessék. Ha az ügyész nyomoz, bármely nyomozó hatóságot — annak illetékességi területén — nyomozási cselekmény elvégzésére utasíthatja, a legfőbb ügyész az ügy ügyészségi nyomozása során más nyomozó hatóságok tagjait az országos vezető egyetértésével igénybe veheti. Az ügyész ellenőrzi a büntetőeljárás során elrendelt, a személyes szabadság elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedések törvényes végrehajtását. Az ügyész az e törvényben meghatározott feltételek esetén vádat emel, és a bíróság előtt — a magánvád és a pótmagánvád esetét kivéve — a vádat képviseli, vagy dönt a vádemelés elhalasztásáról, illetőleg részbeni mellőzéséről. Az ügyész a vádat elejtheti vagy módosíthatja. Az ügyész az ügy iratait a bírósági eljárásban megtekintheti, és indítványtételi jog illeti meg az ügyben felmerült minden olyan kérdésben, amelyben a bíróság dönt [Be. 28. § (1) és (3) bekezdése, (4) bekezdés első mondata, valamint (5)–(7) bekezdése].

A nyomozó hatóság a nyomozást az ügyész rendelkezése alapján vagy önállóan végzi. A nyomozó hatóság önállóan végez nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket, ha a bűncselekményt maga észlelte, a feljelentést nála tették, vagy arról más módon maga szerzett tudomást. A nyomozás során fel kell deríteni a bűncselekményt, az elkövető személyét, fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e [Be. 35. § és 164. § (2) bekezdése].

80. A hivatalból való eljárás alapelve alól korlátozó kivételeket az anyagi jogi szabályok, vagy a büntetőeljárás törvény határoznak meg. Így a törvény magánszemélyt, vagy más hatóságot jogosít fel a büntetőigény érvényesítésének szükségességével kapcsolatos döntésre. Ide tartozik a magánindítvány (Btk. 183. § és Be. 173. §), a feljelentés [Btk. 236. § (1) bekezdése és 240. §], a kívánat (Btk. 183. §), a mentelmi jog vagy a mentesség felfüggesztése és a hozzájárulás a büntetőeljárás megindításához (Btk. 5. § és Be. 551–554. §).

81. A Be. lehetőséget biztosít arra, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságok a büntetőigény érvényesítésének mellőzéséről dönthessenek. Ez azt jelenti, hogy a súlyosabb bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából csekélyebb bűncselekmény miatt a nyomozást vagy a vádemelést részben mellőzzék (Be. 187. és 220. §), a vádemelést elhalasszák (Be. 222–223. §), illetve a bírósági eljárást megszüntessék [Be. 332. § (2) bekezdése és 377. §].

82. A büntetőeljárás lefolytatására a hivatalból való eljárás elvén túlmenően a törvény a sértettnek is lehetőséget biztosít. Meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel a sértett, ha az ügyész a vádat elejtette, az ügyész, vagy a nyomozóhatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette (Be. 53. §).

A régi Be. a hivatalból való eljárást ugyancsak az alapelvek között helyezte el. E szerint a büntetőügyben eljáró hatóságok az e törvényben megállapított feltételek fennállása esetén kötelesek voltak a büntetőeljárást lefolytatni (2. §).

Az 1973. évi I. törvényhez kapcsolódó kommentárok értelmében a hivatalból való eljárás alapelve azt jelentette, hogy a hatóságok, a hatáskörükbe tartozó büntetőügyek megindításánál, felderítésénél és eldöntésénél — az erre irányuló kezdeményezés vagy indítvány hiányában is — kötelesek voltak min-

den törvényes eszközt felhasználni abból a célból, hogy az elkövetőt leleplezzék, a bűncselekmény összes körülményeit feltárják, valamint a büntetőjogi felelősség megállapítására irányuló eljárás törvényes lefolytatásával és eldöntésével az újabb bűncselekmény elkövetését megakadályozzák. Ez az alapelv az eljárásban közreműködő hatóságok aktív magatartását, cselekvésre irányuló kötelezettségét juttatta kifejezésre. Valamennyi hatóságra kötelezettségeket rótt, és ezek a kötelezettségek magánszemélyek cselekvőségétől általában függővé nem voltak tehetőek.

A hivatalból való eljárás elvéből fakadó követelmények a büntetőügyekben eljáró hatóságok konkrét feladatait nem azonos tartalommal alakították. Másként jelentkeztek e követelményekkel kapcsolatos tennivalók a nyomozási és másképpen a bírósági szakaszban.

A hivatalból való eljárás alapelve az új Be. hatályba lépése előtt ugyanúgy nem érvényesült teljes következetességgel, mint napjaikban. A régi Be. is tartalmazott olyan szabályokat, amelyek valamely okból az állam büntetőjogi igényének érvényesülését korlátozták vagy korlátozhatták. E korlátokat — a hatályos eljárási joghoz hasonlóan — büntető anyagi vagy alaki jogi rendelkezések határozták meg: vagyis a Btk. vagy a Be. írta azokat elő. Attól függően, hogy a korlátozó rendelkezést mely törvény mondta ki, a hivatalból való eljárás anyagi jogi illetve eljárásjogi korlátozásáról beszéltek. Anyagi jogi eredetű korlátok a magánindítvány, a feljelentés és a kívánat voltak.

A hivatalból való eljárás alól szélesebb körű kivételt a régi eljárási törvénynek a magánváddal kapcsolatos szabályai jelentettek. A magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében a sértett ugyanis egészen addig, amíg az elsőfokú, vagy fellebbezés esetén a másodfokú bíróság ítélethozatalra vissza nem vonult, a büntetőjogi igény érvényesítésének további szükségessége felől belátása szerint dönthetett, tehát a vádat kifejezetten, vagy ráutaló magatartás tanúsításával elejthette (vélelmezett vádelejtés). A magánvádló vádelejtése a bíróságra kötelező volt, és az eljárás feltétlen megszüntetéséhez vezetett.¹⁸

83. A büntető perrendtartás alapvető elvei között a hivatalból való eljárás nem szerepelt.

84. Az *officialitás* elve a bűnvádi perrendtartás vezető elvei közé tarozott (vesd össze: 35–36. pont). A 33. § első monda alapján a királyi ügyészségnek kötelessége volt a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíteni és a bűnvádi eljárásban a közvédelem képviselni. A 94. § első monda pedig úgy rendelkezett, hogy a rendőri hatóságok és közegek kötelesek voltak a nem magánindítványra üldözendő bűncselekményeket külön felhívás nélkül is hivatalból nyomozni és a tudomásukra jutott adatok megjelölésével, valamint a bizonyító tárgyak áttétele mellett az illetékes királyi ügyészségnél följelenteni.

6. 2. A büntetőeljárás megindítása

85. *Büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján, és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel.*

86. A Be. 6. § (2) bekezdése értelmében büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel (85. pont). Bűncselekmény gyanúja a törvényben meghatározott ténybeli és jogi előfeltételek együttes fennállása esetén valószínűsíthető.¹⁹ Megalapozott gyanú akkor állapítható meg, ha a rendelkezésre álló adatok valósága esetén, illetve a közölt vagy az észlelt tényekből következően a bűncselekmény megtörténte valószínűsíthető.²⁰ A büntetőeljárás megindítása a bűnüldözői funkciót teljesítő hatóságok kötelezettsége, míg a magánvádas eljárásban ez a sértett feladata.

87. A büntetőeljárás kezdetei szakasza főszabályként a nyomozás. A nyomozás az ügyésznek vagy a nyomozó hatóságnak hivatali hatáskörében, valamint a nyomozó hatóság tagjának hivatali minőségében tudomására jutott adatok alapján vagy feljelentésre indul meg. Nyomozást az ügyész vagy a nyomozó hatóság rendel el, és erről feljegyzést készít. A feljegyzésből ki kell tűnnie, hogy milyen bűncselekmény miatt és — ha a feljelentett (elkövetéssel gyanúsítható) személy ismert — ki ellen és mikor indítottak nyomozást. Ha nyomozást feljelentésre indítanak, az elrendelését rendsze-

¹⁸ Büntetőeljárás-jog: 55–57. oldal.

¹⁹ 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 97. §.

²⁰ Emlékeztető: 236. pont.

rint a feljelentést tartalmazó iraton kell feljegyezni. Nyomozás elrendelése nélkül indul meg a nyomozás, ha az ügyész vagy a nyomozó hatóság a bizonyítási eszközök biztosítására, az elkövetéssel gyanúsítható személy kilétének megállapítása, elrejtőzésének, a bűncselekmény befejezésének avagy újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása végett vagy késedelmet nem tűró más okból nyomozási cselekményt végez. A nyomozás megindításának tényéről és idejéről utólag haladéktalanul feljegyzést kell készíteni [Be. 170. § (1)–(2) és (4) bekezdése].

88. Magánindítványra üldözendő bűncselekmény miatt csak a jogosult feljelentése alapján indítható büntetőeljárás. A magánindítvány előterjesztőjének bármely olyan nyilatkozatát, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja, magánindítványnak kell tekinteni [Be. 173. § (1) bekezdése].

89. A büntetőeljárás megindítása a régi Be. kommentárja szerint is gondos megfontolást igényelt, nem alapulhatott feltételezéseken, hanem a törvényben meghatározott objektív feltételek meglététől függött. Az előfeltételeket részben pozitív előírások, részben negatív (tiltó) rendelkezések megfogalmazásával a 12. és 13. §-ok határozták meg.

A régi Be. 12. § (1) bekezdése értelmében büntetőeljárást csak az e törvényben meghatározott feltételek alapján, bűncselekmény alapos gyanúja esetén és csak az ellen lehetett indítani, akit bűncselekmény alapos gyanúja terhelt. Az idézett törvényhely a büntetőeljárás megindításának ténybeli előfeltételeit tartalmazta. A ténybeli előfeltételek azok a megbízható adatok, körülmények voltak, amelyek bűncselekmény alapos gyanújára utaltak. Ezek a megbízható ténybeli adatok nem jelentették azt, hogy már a büntetőeljárás megindításakor bizonyítható volt a bűncselekmény elkövetése, még kevésbé, hogy annak ki volt az elkövetője. Ugyanis a büntetőeljárás megindításának nem volt előfeltétele, hogy a bűncselekmény elkövetője ismert legyen.

Az alapos gyanú fennforgásának megállapítása a büntetőeljárás megindításának szempontjából alapvető követelmény volt. Fogalmát a törvény nem határozta meg, megállapítására a következő körülmények utaltak:

a) a nyomozó hatóságok birtokában levő adatokból (feljelentés, bejelentés, saját észlelés) megállapítható valamely bűncselekmény törvényi tényállása, továbbá

b) annak valószínűsége, hogy az adott bűncselekmény valóban megtörtént. Az alapos gyanú megállapítása tehát a nyomozó hatóságtól értékelő tevékenységet követelt meg.²¹

A bűncselekmény alapos gyanújának eldöntésével egyidejűleg vizsgálni kellett a büntetőeljárás megindításának jogi előfeltételeit (a továbbiakban lásd a 98. pontban írtakat).

90. A büntető perrendtartás 86. §-a rendelkezett eljárás megindításáról. E szakasz értelmében az eljárás rendszerint nyomozással kezdődött. A nyomozás az ügyésznek vagy a rendőrségnek hivatali hatáskörében tudomására jutott adatok alapján vagy feljelentésre indult meg.

91. A bűnvádi eljárás megindításáról a bűnvádi perrendtartás 1. §-a rendelkezett, amely szerint bűnvádi ügyben bírói eljárás csak a törvény értelmében, vád alapján és csak az ellen volt indítható, akit büntett, vétség vagy kihágás nyomatékos gyanúja terhelt. A bűnvádi eljárás megindításánál a bűncselekménynek a büntető törvényekben megállapított minősítése volt irányadó (8. § első mondata). A nyomozást rendszerint a királyi ügyészség, ha pedig a vádat kizárólag főmagánvádló képviselte, az illetékes rendőri hatóság főnöke rendelte el. A nyomozás tárgya: azoknak az adatoknak kipuhatólása és megállapítása volt, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek voltak (83. § első mondata és 84. § első mondata).

6. 3. A büntetőeljárás akadályai

92. *Büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha*

a) a cselekmény nem bűncselekmény, vagy azt nem a terhelt (feljelentett személy) követte el,

b) nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, illetőleg az, hogy a bűncselek-

²¹ Büntetőeljárás-jog: 324–326. oldal.

ményt a terhelt (feljelentett személy) követte el,

c) — az e törvényben meghatározott kivételekkel — büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok áll fenn,

d) a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a Negyedik Részben, valamint a XXVIII. Fejezet II. és III. Címében meghatározott eljárások esetét.

93. *A Negyedik Részben meghatározott eljárásokat (rendkívüli jogorvoslat), kivéve a (3) bekezdés d) pontja az irányadó akkor is, ha az elkövető egy cselekménye több bűncselekményt valósít meg, a bíróság azonban — a vád szerinti minősítésnek megfelelően — nem a vádirati tényállás szerint megállapítható valamennyi bűncselekmény miatt állapítja meg a terhelt bűnösségét.*

94. *Azzal szemben, akinek a felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította meg, azonos tényállás mellett büntetőeljárás — a szabálysértésekről szóló törvényben meghatározott perújítási eljárás lefolytatása előtt — nem indítható.*

95. A Be. 6. § (3) bekezdése rögzíti azokat az eseteket, amikor büntetőeljárást nem lehet indítani, illetve a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni (92. pont). Ilyen esetet képez, ha a cselekmény nem bűncselekmény, vagy azt nem a terhelt (feljelentett személy) követte el, valamint ha nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, illetőleg az, hogy a bűncselekményt a terhelt (feljelentett személy) követte el. Az e törvényben meghatározott kitételekkel ugyanez a helyzet akkor is, ha büntethetőséget kizáró, vagy megszüntető ok áll fenn, továbbá ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták. Ez utóbbi törvényhely alól kivételt képez a Be. Negyedik Részében szabályozott perújítási eljárás, felülvizsgálati eljárás, jogorvoslati eljárás a törvényesség érdekében, valamint a jogegységi eljárás. Ugyancsak kivételt képeznek a Be. XXVIII. fejezetének II. címében meghatározott egyes különleges eljárások, illetve a III. címében szereplő kártalanítás és visszatérítés.

A 92. pontban feltüntetett szabályozással összhangban rendelkezik a Be. a feljelentés elutasításáról (174. §), a nyomozás megszüntetéséről (190. §), a tárgyalás előkészítése során történő eljárás megszüntetéséről (267. §), a felmentő ítélet meghozataláról (331. §), valamint az első fokú bíróság eljárást megszüntető végzéséről (332. §).

96. A 93. pont rendelkezései [Be. 6. § (4) bekezdése] szorosan összefüggnek a vádelv helyes értelmezésével, de emellett a terhelt jogos érdekeinek védelmét is szolgálják akkor, amikor azt az álláspontot képviselik, hogy az állam büntető hatalmát érvényesítő bíróság és ügyész tévedése nem róható az elkövető terhére.

97. A 94. pont alapján [Be. 6. § (5) bekezdése] azzal szemben, akinek a felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította meg, azonos tényállás mellett büntetőeljárás nem indítható. Kivételt képez e rendelkezés alól a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Sztv.) 103. § (1) bekezdés e) pontja, amelynek értelmében a bíróság jogerős határozatával elbírált cselekmény (alapügy) esetén perújításnak van helye, ha az elkövető által elkövetett bűncselekményt e törvény szerinti eljárásban, szabálysértésként bírálták el.

Azzal szemben, akinek a felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította, azonos tényállás mellett, büntetőeljárás — a szabálysértésről szóló törvényben meghatározott perújítási eljárás lefolytatása előtt — nem indítható. Az ügyész a perújítási kérelmet a bírósági határozat jogerőre emelkedését követő egy éven belül, az 1999. évi LXIX. törvény 103. §-a (1) bekezdésének e) pontjában írt okból terjesztheti elő. Ha a büntetőeljárás során az ügyész azt állapítja meg, hogy a bíróság bűncselekményt tévesen szabálysértésként bírált el, perújítási kérelem kezdeményezése végett a közigazgatási ügyekben eljáró — az Sztv. 42. §-a szerint illetékes — ügyészhez fordul.²²

²² Emlékeztető: 4. pont.

98. A büntetőeljárás akadályairól a régi Be. 13. §-a rendelkezett. A büntetőeljárás megindításának negatív előfeltétele lényegében a jogi előfeltetekkel volt azonos, amelyek a következők voltak:
- a rendelkezésre álló adatok valamely bűncselekmény törvényi tényállására vonatkoznak,
 - ne álljanak fenn büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok,
 - a többszöri eljárás tilalma ne akadályozza az eljárás lefolytatását (vesd össze: 89. pont).
99. A büntetőeljárás akadályait — alapvető szinten — a büntető perrendtartás 5. §-a tartalmazta. A hivatkozott szakasz (1) bekezdése szerint büntetőeljárást nem lehetett indítani, a már megindított büntetőeljárást pedig az ügy bármely szakában meg kellett szüntetni, illetőleg felmentő ítélettel kellett befejezni,
- ha a terhelt cselekménye nem bűncselekmény, vagy
 - a büntető törvény szerint a büntethetőséget kizáró vagy megszüntető körülmény állt fenn. A többszöri eljárás tilalmát a 6. § fogalmazta meg. E szakasz alapján a már jogerősen elbírált bűncselekmény miatt ugyanazon személy ellen újabb büntető eljárásnak — a perújítás és a törvényesség érdekében használt perorvoslat esetét kivéve — nem lehetett helye.
100. A bűnvádi perrendtartás a büntetőeljárás akadályait elszótan tartalmazta. A 3. § például kimondta, hogy csak magánindítványra üldözhető bűncselekmény miatt az indítvány megtétele előtt nyomozás nem volt teljesíthető, vád nem volt emelhető és bírói eljárásnak sem volt helye. A 34. § első mondata szerint pedig a királyi ügyészség megtagadhatta a vád képviselését, ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem volt büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem volt megszerezhető. A 264. § alapján a vád tanács elutasította a vádiratot és az eljárást végzéssel megszüntette, ha:
- a vád tárgyává tett cselekmény nem volt bűncselekmény, vagy ha bűncselekmény volt ugyan, de tárgyában korábban jogerős ítéletet hoztak;
 - a terhelt halála, királyi kegyelem vagy elvülés következtében eljárásnak nem volt helye;
 - a terhelt a beszámíthatóságot kizáró, gyógyíthatatlan elmezavarban szenvedett, vagy a bűncselekmény elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét még nem haladta túl;
 - az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás, kívánat vagy magánindítvány hiányzott, illetőleg a magánindítványra jogosult visszavonható indítványát kellő időben visszavonta;
 - a vád képviselésére jogosultak a vádat mindnyájan elejtették, illetőleg a vád képviselését kellő időben nem vették át;
 - a terhelt ellen felhozott bizonyítékok nem voltak elegendők arra, hogy bűnösségére nézve alapos gyanút keltsenek.²³

7. Az ártatlanság vélelme (Be. 7. §)

101. *Senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg a bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg.*
102. Az ártatlanság vélelme és a bizonyítási teherre vonatkozó szabály (58–63. pont) között szoros összefüggés állapítható meg. Az ártatlanság vélelmét a magyar jog és joggyakorlat több mint egy évszázad óta ismeri és elismeri.
103. Az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 6. Cikkének 2. pontja kimondja, hogy minden, bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg a bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították. Ezzel összhangban az Alkotmány 57. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a Magyar Köztársaságban senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, míg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. A Be. az Egyezmény és az Alkotmány szövegét alapul véve deklarálja az ártatlanság vélelmét (101. pont.)
104. E rendelkezések szerint tehát a terhelt mindaddig, amíg a büntetőeljárás törvényes rendjében a bíróság jogerősen el nem ítéli, nem bűnös, és a bűnösség megállapításával együtt járó jogi következmények a terhelt eljárási helyzetét az ítélet jogerőre

²³ Térffy Gyula (szerk.): Igazságügyi zsebtörvénytar, 1128–1248. oldal (Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1929).

emelkedéséig nem befolyásolhatják. Az ártatlanság véelme elfogulatlan, pártatlan bírót és bírósági eljárást feltételez, és egyben meghatározza a vádlottnak, mint jogokkal felruházott alannak a jogi helyzetét is.

105. Az ártatlanság véelméből a büntetőeljárásban két további következmény származik:
1. a vád bizonyítása a vádlót terheli;
 2. a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére [*in dubio pro reo* (5. pont, 60. és 63. pont)].
106. A régi büntetőeljárás-jogi törvényhez fűzött indokolás szerint az ártatlanság véelmének elve biztosította, hogy az eljárás alá vont személyt a terhelti pozícióra jellemző jogosultságok megillessék, és e jogosultságokkal ténylegesen élhessen, illetve az eljárásban ne a terhelt legyen köteles ártatlanságát bizonyítani, hanem a bűncselekmény elkövetésének, a büntetőjogi felelősség megállapítása szükségességének a bizonyítása az eljáró hatóság kötelezettsége legyen.²⁴
- Az ártatlanság véelmének alapelvéből — a hatályos eljárási jognak megfelelően — fakadt a bizonyítási tehet viselésének, illetőleg a bizonyítási kötelezettségnek és a kétségek értékelésének a szabálya [3. § (2) bekezdése és 61. § (4) bekezdése]. (Vesd össze: 59–61. és 63. pont.)
107. A büntető perrendtartás az ártatlanság véelmének alapelvét nem ismerte.
108. A bűnvádi perrendtartás abból indult ki, hogy a terhelt nem bűnös (*praesumptio boni viri*). Nem a terheltnek kellett az ártatlanságát bizonyítani, hanem a vádlónak kellett bizonyítani a vádlott bűnösségét [*in dubio pro reo* (lásd: 60. és 63. pont)].

8. Az önvádra kötelezés tilalma (Be. 8. §)

109. *Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltasson.*
110. Az önvádra kötelezés tilalma a vallomástétel szabadságát és a bizonyítékok szolgáltatásában a közreműködés megtagadásának a jogát hivatott biztosítani, nemcsak a terhelt, hanem más személyek, különösen a tanúk számára is. Ez a tilalom kiterjed a vallomástétel kikényszerítésére is, nem terjed ki azonban arra, hogy a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat házkutatással, motozással a hatóság által megszerezhető legyen.²⁵ Az önvádra kötelezés tilalma, amely a terhelt számára nem teszi kötelességgé a mentő körülmények előadását sem, kiegészíti az ártatlanság véelmét (101–105. pont): egyrészt a terhelt bűnösségét az eljáró hatóságoknak kell bizonyítani, másrészt pedig a vád bizonyítása a vádlót terheli (lásd: 58–60. és 142. pont).
111. A régi Be. az önvádra kötelezés tilalmát — alapelvi szinten — *expressis verbis* nem mondta ki, azonban ez az elv a törvény néhány szakaszából levezethető volt. Például: a tanúvallomást — a hatályos büntetőeljárás-jogi törvényhez hasonlóan — megtagadhatta az, aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolta volna (az ezzel kapcsolatos kérdésben), illetve a terhelt nem volt köteles vallomást tenni, a vallomás tételét a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatta [66. § (1) bekezdés b) pontja és 87. § (2) bekezdése]. Az önvádra kötelezés tilalmának érvényesülését erősítette az a tény is, hogy az egyes eljárási cselekményeknél a terheltnek inkább tűrés, mintsem közreműködési kötelezettsége volt.
112. A büntető perrendtartás bizonyos szakaszaiból ugyancsak következtetni lehetett az önvádra kötelezés tilalma alapelv érvényesülésére. Például az 57. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a tanúvallomást megtagadhatta az, aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolta volna, az ezzel kapcsolatos kérdésben, valamint a 94. § (4) bekezdés második mondata szerint erőszakkal, fenyegetéssel vagy más kényszerítő eszközzel a terheltet vallomástételre vagy beismerésre bírni nem volt szabad (vesd össze: 111. pont).

²⁴ Büntetőeljárás-jog: 60–62. oldal.

²⁵ A Be. 8. §-ához fűzött miniszteri indokolás (a továbbiakban: indokolás).

113. A bűnvádi perrendtartás a vegyes rendszeren alapult, ahol a bizonyítás rendszere szabad volt. A terhelt vallomásra nem volt kényszeríthető, beismerése nem döntötte el a pert, a bíróság a bizonyítékok szabad mérlegelése alapján ítelt.²⁶

9. Az anyanyelv használata (Be. 9. §)

114. *A büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány.*
115. *A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét, törvény-nyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy kisebbségi nyelvét vagy — ha a magyar nyelvet nem ismeri — az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja.*
116. *Annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet e törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta.*
117. Az anyanyelv használatát a törvény az Alkotmánnyal összhangban rendezi, amely tiltja a nyelvi diszkriminációt, és a nemzeti és etnikai kisebbségek számára biztosítja az anyanyelvük használatát. Az Alkotmány 68. § (2) bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaság védelemben részesíti a nemzeti és etnikai kisebbségeket, biztosítja kollektív részvételüket a közéletben, saját kultúrájuk ápolását, anyanyelvük használatát, az anyanyelvű oktatást, a saját nyelven való névhasználat jogát. Az anyanyelv használatának joga a magyar nyelv ismeretétől függetlenül az eljárás minden olyan alanyát illeti, aki nem magyar anyanyelvű (114. pont).
118. A Be. 9. § (2) bekezdése szerint törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben a büntetőeljárás nyelve regionális vagy kisebbségi, avagy az eljárás szereplője által ismertként megjelölt más nyelvet is lehet (115. pont). Ha a vádlott a magyar nyelvet nem ismeri, a vádirat e vádlottra vonatkozó részét a vádlott anyanyelvére, regionális vagy kisebbségi nyelvére, illetőleg kérésére az általa korábban ismertként megjelölt, az eljárásban korábban használt más nyelvre le kell fordítani, és azt így kell a bírósághoz benyújtani [Be. 219. § (3) bekezdése].
119. A lefordítási kötelezettség nem az irat kézbesítéséhez, hanem az irat, határozat kibocsátásához került hozzárendelésre. Így például az ügyészség a vádirat, vádindítvány benyújtásakor mellékeli annak fordítását is (116. és 143. pont).
120. A nem magyar anyanyelvű gyanúsított kérelmére tolmácsot akkor is ki kell rendelni, ha ismeri a magyar nyelvet. A nem magyar anyanyelvű gyanúsítottaknak lehetővé kell tenni, hogy anyanyelvén írásban tegyen nyilatkozatot, melyet a magyar nyelvű fordítással együtt a nyomozási iratokhoz kell csatolni. Az írásbeli nyilatkozat megtételének lehetőségére történő kioktatást és a gyanúsított erre adott választát a kihallgatásáról készített jegyzőkönyvbe kell foglalni.²⁷
121. A büntetőeljárás során a külön jogszabályban meghatározott képesítéssel rendelkező személy vehető igénybe tolmácsként. Tolmácson a fordítót is érteni kell [Be. 114. § (3) bekezdése]. Szakfordító, illetőleg tolmács a szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet 4. §-a szerinti igazolvánnyal rendelkező személy lehet. Hiteles fordítást, fordítás hitelesítését, valamint idegen nyelvű hiteles másolatot — ha jogszabály eltérően nem rendelkezik — csak az Országos Fordító és Fordítás-hitelesítő Iroda (a továbbiakban: OFFI) készíthet.²⁸ Arról, hogy mikor kell az előbbieket szerinti hiteles fordítást készíteni, külön jogszabályok, nemzetközi szerződések rendelkeznek.

²⁶ A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata: 12–19. oldal.

²⁷ A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: NYER) 175–176. §.

²⁸ 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet 5. §.

A budapesti székhelyű ügyészségnél vagy nyomozó hatóságnál a tolmácsolást (szakfordítást) az OFFI látja el. Más ügyészségeken, illetve nyomozó hatóságoknál az adott bíróság illetékességi területén a jegyzőnél nyilvántartott tolmácsot kell kirendelni. Ha ilyen nincs, az adott nyelvben jártas más alkalmas személy is kirendelhető.²⁹

A fordító (iroda) kirendeléséről is határozattal kell rendelkezni. A magyar nyelvet nem ismerő vádlott ügyében a vádiratot, illetve több vádlott esetén a vádirat reá vonatkozó részét lefordítva kell — az erre nyitva álló határidőn belül — a bírósághoz benyújtani. A kétoldalú legfőbb ügyészi megállapodásokra figyelemmel a Cseh, a Szlovák és a Lengyel Köztársaságba a lefordított iratokat az eddig is alkalmazott kétnyelvű nyomtatvánnyal kell kézbesíteni. A fordítási kötelezettség a tárgyi eljárás kezdeményezésekor is fennáll.³⁰

- 122.** A régi Be. az anyanyelv használatának alapelvét ugyancsak az Alkotmányból vezette le. A 8. §-hoz kapcsolódó kommentár értelmében, az anyanyelv használatának alapelve az állampolgárok általános törvény előtti egyenlőségét fejezte ki, amelynek biztosítása kettős irányú kötelezettséget jelentett az eljáró hatóságok számára. Az eljáró hatóság egyrészt köteles volt biztosítani, hogy az eljárásban részt vevő személy az anyanyelvén is joghatályosan teljesíthesse eljárási kötelezettségeit, érvényesíthesse jogosultságait. E célból tehát számára tolmácsot kellett biztosítani. Másrészt viszont kötelesek voltak megtenni mindent annak érdekében, hogy a nem magyar anyanyelvű terhelt ügyében a védelem hathatós érvényesítését előmozdítsák.³¹
- 123.** A büntető perrendtartás az anyanyelv használatát (8. §) — az 1973. évi I. törvényhez hasonlóan — az Alkotmányból eredeztette (122. pont). A hivatkozott törvényhelyhez fűzött indokolás szerint az Alkotmány által biztosított nemzetiségi jogok egyik alapja az anyanyelv használatának joga volt. E jog nemcsak a tárgyalásra, hanem az egész eljárásra kiterjedt, és a szóbeli előterjesztésekre, valamint az írásbeli indítványokra egyaránt vonatkozott.³²
- 124.** A bűnvádi perrendtartás általános rendelkezései az anyanyelv használatára nem tértek ki. A törvény azonban számos helyen tartalmazott e joggal kapcsolatos rendelkezéseket.
- Például: a kézbesített határozat a fogva levő egyén előtt, kérésére, felolvasandó, és neki anyanyelvén megmagyarázandó volt. A jegyzőkönyv a kihallgatott és közreműködött egyének előtt felolvasandó, illetőleg ha ezek az állam nyelvét nem értették, a jegyzőkönyv tartalma velük oly nyelven volt közlendő, melyet értettek. Ha a kihallgatást foganatosító hatósági közegnek a terhelt részéről használt nyelvben nem volt teljes jártassága, előlegesen megeskettendő tolmácsot kellett alkalmazni. Ha a vádlottnak csekélyebb műveltsége vagy a tárgyalás nyelvében való járatlansága kívánatosá tette, az elnök a perbeszédek tartalmát, szükség esetében tolmács segítségével, rövid összegezésben megmagyarázta. (Lényegében az elnök állapította meg, hogy a perbeszédek tartalma mire terjedjen ki, valamint azt is, hogy tolmács igénybevétele szükséges-e.³³) Bizonyítékul szolgáló okiratnak, a vádlott és a tanúk vallomásának és a szakértők nyilatkozatának az esküdtek által értett nyelvre való fordítását csak megeskettett tolmács végezhetette. (Bűnvádi perrendtartás 78. § harmadik bekezdése, 121. § harmadik bekezdés első mondata, 140. § első bekezdése, 320. § első bekezdése és 350. § negyedik bekezdése.)

10. A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása (Be. 10. §)

- 125.** *Abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el és milyen bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészt, a nyomozó hatóságot nem köti a más eljárásban, így különösen a polgári eljárásban, a szabálysértési vagy a fegyelmi eljárásban hozott határozat, illetőleg az abban megállapított tényállás.*
- 126.** A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának szabálya szerint a büntetőeljárásban a bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóság nincs kötve más eljárásban hozott határozathoz, illetőleg az ott megállapított tényálláshoz. Ez a szabály összhangban van és következménye annak a rendelkezésnek, amely szerint azt a kérdést, hogy történt-e

²⁹ 7/1986. (VI. 26.) IM rendelet 6. § (1)–(3) bekezdése.

³⁰ Emlékeztető: 5–10. pont.

³¹ Büntetőeljárás-jog: 64–65. oldal.

³² Alapy Gyula (szerk.): A büntető perrendtartás, 29–30. oldal (Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952).

³³ Auer–Mendelényi: A bűnvádi eljárási jog, 104. oldal (Budapest, 1930).

- bűncselekmény, és ki annak az elkövetője, egyedül a bíróság büntetőeljárásban jogosult eldönteni. Ha e kérdés eldöntésének előfeltétele valamely előzetes kérdés más hatóság által történő elbírálása, a büntetőeljárást a törvényben meghatározott esetekben felfüggesztik [Be. 188. § (1) bekezdés *d*) pontja és 266. § (1) bekezdés *a*) pontja].
127. A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elvéből nem következik azonban az, hogy a már korábban lefolytatott polgári per, szabálysértési, fegyelmi eljárás eredménye, vagyis az ilyen eljárások során keletkezett jogerős határozatok a büntetőeljárás bizonyítás köréből kirekeszthetők lennének. A büntetőeljárásban fel lehet használni azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság — jogszabályban meghatározott feladatainak teljesítése során a hatáskörében eljárva — a büntetőeljárás megindítása előtt készített, illetőleg beszerezett [Be. 76. § (2) bekezdése].
128. A büntetőügyben eljáró bíróságot, ügyészt, nyomozó hatóságot az adócsalás bűncselekményének elbírálása során a pénzügyi hatóságoknak az adóelvonás mértékét megállapító határozata akkor sem köti, ha annak bírósági felülvizsgálata a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 339. §-ának (2) bekezdése (közigazgatási határozat bíróság által történő megváltoztatása) szerint megtörtént. A köztartozás összegét a büntetőeljárás során bizonyítani kell. A Be. 188. § (1) bekezdésének *d*) pontja alapján a nyomozást nem lehet felfüggeszteni azon a címen, hogy a Pp. 339. §-ának (2) bekezdése szerinti eljárás még folyik.³⁴
129. A régi Be. a büntetőjogi felelősség önálló elbírálását az alapvető rendelkezések körében szabályozta (14. §). Ennek értelmében a büntetőjogi felelősség ténybeli és jogi alapja felől csak az erre feljogosított és kötelezett bíróság határozhatott jogerősen. Ez irányadó volt abban az esetben is, ha az ügyben más hatóság, akár a büntetőjogi felelősség alapjául szolgáló tényállás egészéről, akár annak egy részéről már érdemben határozott. A személyi állapotra vonatkozó jogviszonyok felől a polgári perben hozott jogerős határozat a büntetőügyekben eljáró hatóságokat kötötte. Természetesen nem vezethetett eredményre a büntetőeljárásban polgári jogi igény érvényesítése, ha azt polgári eljárásban már jogerősen elbírálták. Változatlan tényállás és jogi minősítés esetén a korábban szabálysértési hatóság által törvényes hatáskörben meghozott határozat kötötte a büntetőügyekben eljáró hatóságokat. A továbbiakban a 14. §-hoz kapcsolódó magyarázat megegyezett a 126–127. pontban foglaltakkal.
130. A büntetőjogi felelősség elbírálásának kérdését a büntető perrendtartás 9. §-a — polgári és büntető perben hozott ítéletek viszonya alcím alatt — tárgyalta. E szerint a polgári bíróságot kötötte a büntető ítéletnek az a megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, s annak elkövetője a terhelt volt-e. Tehát a büntetőjogi felelősség újabb vizsgálata nélkül döntött a polgári per bírósága a bűncselekmény polgári jogi következményeiről. A büntetőbíróság viszont nem volt kötve a polgári bíróság ítéletének megállapításaihoz abban a kérdésben, hogy a vádlottat bűnös volt-e, és ha igen, akkor milyen bűncselekményben. Ebből azonban nem következett az, hogy a büntetőbíróság, amennyiben az a bűnügy egyéb adataival egybevágott, a polgári bíróság vagy más hatóság ténymegállapítását ne fogadhatta volna el.³⁵
131. A büntetőjogi felelősség elbírálásával kapcsolatos szabályok a bűnvádi perrendtartás általános rendelkezései között szerepeltek (7. §). Ha annak megállapítása, hogy forgott-e fenn bűncselekmény és milyen, valamely köz- vagy magánjogi kérdésnek előleges eldöntésétől függött: a büntető bíróság e kérdésben a bűnvádi perrendtartás szerint határozott. A bíróságnak, vagy bármely más hatóságnak ilyen előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a büntető bíróságra a büntethetőség kérdésében nem volt kötelező. Megjegyzendő, hogy e témával összefüggésben a 7. § miniszteri indokolása mindössze annyit mondott, hogy a jelzett szakasz a büntető törvénykezés „függetlenségét megvalósítani igyekszik”.
- A polgári bíróság az eléje vitt magánjogi igény elbírálásánál nem csak a büntető bíróság felmentő ítéletének (az eljárást megszüntető határozatának), hanem elítélést tartalmazó ítéletének döntéséhez és ténymegállapításához sem volt kötve, kivéve, ha valamely különleges jogszabálynál fogva a magánjogi igény érvényesítésének jogalapja, vagy feltétele a büntetőbíróságnak elítélést tartalmazó ítélete.³⁶

³⁴ Emlékeztető: 11. pont.

³⁵ A büntető perrendtartás: 30–31. oldal.

³⁶ A Kúria Jogegységi Tanácsának 1932. április 18-án kelt, 49. sz. polgári jogegységi döntvénye.

11. A törvény hatálya (Be. 11. §)

132. *A büntetőeljárást a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő törvény szerint kell lefolytatni.*
133. *A magyar büntető joghatóság alá tartozó ügyekben [a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 3. és 4. §] az eljárást e törvény szerint kell lefolytatni.*
134. A törvény hatályáról rendelkező szabály a Be. időbeli, személyi és területi hatályára vonatkozik. Az időbeli hatállyal kapcsolatosan a 11. § (1) bekezdése kimondja, hogy a büntetőeljárást a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő törvény szerint kell lefolytatni, tehát függetlenül attól, hogy a cselekményt mikor követték el (132. pont). Ebből eredően a büntetőeljárásról szóló törvénynek visszaható hatálya nincs. [A törvényhely nem érintette a Be. hatálybalépésekor már folyamatban volt büntetőeljárásokat, e körben az átmeneti rendelkezések (Be. 602–603. §) voltak irányadók.]
135. A Be. területi és személyi hatálya a Btk. rendelkezéseivel van összhangban (133. pont).
- A magyar törvényt kell alkalmazni a belföldön elkövetett bűncselekményre, valamint a magyar állampolgár külföldön elkövetett olyan cselekményére, amely a magyar törvény szerint bűncselekmény. A magyar törvényt kell alkalmazni a Magyar Köztársaság határain kívül tartózkodó magyar hajón vagy magyar légi járművön elkövetett bűncselekményre is.
- A magyar törvényt kell alkalmazni a nem magyar állampolgár által külföldön elkövetett cselekményre is, ha az
- a) a magyar törvény szerint bűncselekmény és az elkövetés helyének törvénye szerint is büntetendő,
- b) állam elleni bűncselekmény (Btk. X. fejezet), kivéve a szövetséges fegyveres erő ellen elkövetett kémkedést (Btk. 148. §), tekintet nélkül arra, hogy az elkövetés helyének törvénye szerint büntetendő-e,
- c) emberiség elleni (Btk. XI. fejezet) vagy olyan egyéb bűncselekmény, amelynek üldözését nemzetközi szerződés írja elő. A nem magyar állampolgár által külföldön, a szövetséges fegyveres erő ellen elkövetett kémkedés (Btk. 148. §) esetében a magyar büntető törvényt kell alkalmazni, feltéve, hogy e bűncselekmény az elkövetés helyének törvénye szerint is büntetendő. A nem magyar állampolgár által külföldön elkövetett cselekménye esetében a büntetőeljárás megindítását a legfőbb ügyész rendeli el [Btk. 3–4. §]. (Lásd: 144. pont.)
136. A régi büntetőeljárás törvénynek ugyancsak nem volt visszaható hatálya [15. § (1) bekezdése]. A személyi és a területi hatálya pedig a büntető anyagi jog területi és személyi hatályára vonatkozó rendelkezésekhez igazodott [15. § (2) bekezdése]. A két eljárás törvény hatályra vonatkozó rendelkezései betű szerint megegyeztek.
137. A büntető perrendtartás hatályára vonatkozó rendelkezéseket a törvénykönyv XIV. fejezete tartalmazta. A törvény hatálya nem terjedt ki a katonai bíróságok és a kihágási bíróságok hatáskörére és eljárására, továbbá nem érintette a területenkivüliség és a személyes mentesség hatályát, valamint a területenkivüliséggel és a személyes mentességgel kapcsolatban fennálló különös eljárási szabályokat és az országgyűlési képviselők mentelmi jogát sem. A büntető perrendtartás hatálybalépéséről és a szükséges átmeneti szabályok megállapításáról külön történt rendelkezés (248–249. § és 254. §).
- A büntető perrendtartás rendelkezéseit — főszabályként — a hatálybalépésükkor folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kellett. A kódex hatálybalépésekor folyamatban levő bűnygyben a hatálybalépés előtt a korábbi jogszabályok szerint végzett eljárási cselekmény abban az esetben is megtartotta érvényét, ha a cselekményre a törvény az addigitól eltérő szabályt állapított meg.³⁷
138. A bűnvádi perrendtartás hatálya kiterjedt a magyar állam egész területére és minden itt tartózkodó személyre.³⁸ A bűnvádi eljárás jog hatálya alól kivett területekről és személyekről a területenkivüliséggel és a személyes mentességgel kapcsolatos eljárási szabályokról szóló 1937. évi XVIII. törvénycikk rendelkezett. A törvény életbelépésével a törvényeknek, rendeleteknek, szabályoknak és a szokásjognak a bűnvádi perrendtartással ellenkező rendelkezései hatályukat veszítették (590. §). Az életbe léptetés idejéről és az átmeneti intézkedésekről az 1897. évi XXXIV. törvénycikk szólt (592. § első bekez-

³⁷ 1951. évi 31. törvényerejű rendelet 6–7. §.

³⁸ A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata, 9–12. oldal.

dése).

IV. SZEMELVÉNYEK AZ UTÓBBI IDŐSZAK JOGALKALMAZÓI (BÍRÓI) GYAKORLATÁBÓL

- 139.** A vádelv a vád és az ítélet tényállása közötti teljes történeti azonosságot nem követeli meg. A bíróságnak a bizonyítás során a tényállás hiánytalan, valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie; a bizonyítás eredményéhez képest az ítéleti tényállás több vonatkozásában (így az elkövetés helye, ideje, módja, eszköze, motívuma, eredménye stb. tekintetében) eltérhet a vádirati tényállástól anélkül, hogy az a vádelvet sértené. Ezért a vád keretein belül a tényállásnak az elkövetés módja tekintetében történő pontosítása nem sérti a vádhoz kötöttséget [1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bekezdése és 75. § (1) bekezdése].³⁹
- Törvényesen minősíti a másodfokú bíróság — a vádelv sérelme nélkül — annak a terheltnek a cselekményét lopáson kívül, aljas indokból elkövetett könnyű testi sértésnek is, aki a sértettet gázsprayvel lefújja, és ezt a tényét a vádirati tényállás is tartalmazza [1978. évi IV. törvény 170. § (3) bekezdése és 316. §; 1998. évi XIX. törvény 2. §].⁴⁰
- A vádhoz kötöttség elvéből fakad a tettazonosság szükségessége, vagyis az ítéletnek a vádirat által leírt cselekménnyel kapcsolatos tényeket kell tartalmaznia. A bíróság olyan tényeket is rögzíthet ítéletében, amit a vádirati tényállás nem tartalmaz [1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bekezdése].
- Nem jelenti a vádelv sérelmét, ha a bíróság a történeti tényállással összefüggésben olyan részleteket is megállapít, amelyet a vádirat nem tartalmazott; valamint akkor sem sérül a vádelv, ha a bíróság határozatában foglalt tényállás nem fedi a vádban foglalt tényeket, de a bűncselekmény lényeges elemét alkotó tények tekintetében annak megfelel [1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bekezdése és 258. § (3) bekezdése].⁴¹
- Nem tekinthető a vádelv sérelmének, ha a bíróság olyan — valóságos alaki halmazát körébe tartozó — bűncselekmény miatt is megállapítja a vádlott bűnösségét, amelyre az ügyész — a minősítés vonatkozásában képviselt téves álláspontja miatt — kifejezetten nem tett indítványt [Btk. 12. § (1) bekezdése; 1998. évi XIX. törvény 2. § (2) bekezdése].⁴² (Vesd össze: 44–47. pont.)
- 140.** Az okiratra vonatkozó szabályok szerint kell felhasználni azt az írásbeli „szakvéleményt”, amelyet nem hatósági kirendelés alapján terjesztettek elő. A hatóság az ilyen vélemény kiállítóját eseti szakértőként kirendelheti.⁴³
- A szaktanácsadói tevékenység eredményének felhasználása a bírósági bizonyításban.⁴⁴ (Lásd: 58–60. pont.)
- 141.** Szabálysértés tárgyában a szabálysértési hatóság által hozott határozat nem zárja ki a büntetőeljárás megindítását.⁴⁵ (Vesd össze: 85–88. pont.)
- 142.** A hozzátartozói viszonyban nem álló többi vádlott-társ tekintetében a tanút nem illeti meg a tanúvallomás megtagadásának joga, azonban relatív mentességként az 1998. évi XIX. törvény 82. § (1) bekezdés b) pontja alapján megtagadhatja a tanúvallomást azokban a kérdésekben, amelyekre nézve saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná; a tanúvallomás megtagadásának jogosságát kizárólag az eljáró bíróság, ügyész illetőleg nyomozó hatóság dönti el [1998. évi XIX. törvény 82. § (1) bekezdés a)–b) pontja és 8. §].⁴⁶ (Lásd: 109–110. pont.)
- 143.** A vádemelést követően az ügyészség indítványát tartalmazó átiratnak a terhelt anyanyelvére való lefordításával járó költséget — függetlenül attól, hogy a lefordításról az ügyész volt köteles gondoskodni — az ügyben eljáró bíróság állapítja meg és előlegezi [1998. évi XIX. törvény 9. § (2) bekezdése, 105. § (6) bekezdése, 114. § (3) bekezdése és 604. § (2) bekezdés c) pontja; 21/2003. (VI. 24.) IM-PM-BM együttes rendelet].⁴⁷ (Vesd össze: 114–119. pont.)
- 144.** A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság eljárási cselekményeinek törvényességét az elsőfokú eljá-

³⁹ BH 2005. 242. szám.

⁴⁰ BH 2005. 96. szám.

⁴¹ BH 2005. 7. I–II. szám.

⁴² BH 2005. 5. II. szám.

⁴³ Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 164. számú (BK 164.) állásfoglalása.

⁴⁴ Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 164. számú (BK 165.) állásfoglalása.

⁴⁵ Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 54. számú (BK 54.) állásfoglalása.

⁴⁶ BH 2005. 203. II. szám.

⁴⁷ BH 2005. 8. szám.

rás idején hatályos 1973. évi I. törvény rendelkezései alapján bírálja el. Ha az elsőfokú bíróság eljárása során megsértette a 1973. évi I. törvény szabályait, a másodfokú bíróság az ítélet megváltoztatásának kérdésében az időközben hatályba lépett 1998. évi XIX. törvény rendelkezéseit alkalmazva hoz döntést [1998. évi XIX. törvény 11. § és 605. § (1) bekezdése].⁴⁸ (Lásd: 132–135. pont.)

- 145.** 41/2003. (VII. 2.) AB határozat; 14/2004. (V. 7.) AB határozat; 17/2005. (IV. 28.) AB határozat; 20/2005. (V. 26.) AB határozat; 42/2005. (XI. 14.) AB határozat.

⁴⁸ BH 2004. 178. I. szám.

V. JEGYZET

1. Jogszabályok, jogszabályhelyek és az állami irányítás egyéb jogi eszközei

146. 1. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény 1. §
2. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 3–5. §, 12. § (1) bekezdése, 148. §, 183. §, 236. § (1) bekezdése és 240. §
3. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 1–12. §, 28. § (1), (3)–(7) bekezdése, 35. §, 46. §, 53. §, 60. §, 76. § (2) bekezdése, 114. § (3) bekezdése, 132. § (3) bekezdése, 164. § (2) bekezdése, 170. § (1)–(2) és (4) bekezdése, 173–174. §, 187. §, 188. § (1) bekezdés *d*) pontja, 190. §, 219. § (3) bekezdése, 220. §, 222–223. §, 227. § (1) bekezdés *a*) pontja, 266. § (1) bekezdés *a*) pontja, 276. §, 331–332. §, 236. § (1) bekezdése, 240. §, 377. §, 551–554. §, 602–603. § és 607. §
4. A Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény
5. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának az Egyesült nemzetek Közgyűlése XLIV. ülészakán, 1989. december 15-én elfogadott Második Fakultatív Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 1995. évi II. törvény
6. A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (Sztv.) 42. § és 103. § (1) bekezdés *e*) pontja
7. Alkotmány 50. § (1) és (3) bekezdése, 55. § (1) bekezdése, 57. § (1)–(3) bekezdése, 58. § (1)–(2) bekezdése és 68. § (2) bekezdése
8. Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről szóló 1999. évi XL. törvény
147. 9. A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól szóló és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet (NYER) 97. § és 175–176. §
10. A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet 4. §
11. A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet végrehajtására kiadott 7/1986. (VI. 26.) IM rendelet
148. 12. A büntetőeljárás koncepciójáról szóló 2002/1994. (I. 17.) Kormányhatározat

VI. ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

- 149.
1. Mit értünk általában a büntetőeljárás alapelvei alatt? (26. pont)
 2. Rendszerezze a büntetőeljárás alapelveit forrás szerint és tárgyuknak megfelelően! (27–29. pont)
 3. A szervezeti alapelvek lényegében milyen szervekre, illetve tevékenységre vonatkoznak? (30. pont)
 4. Sorolja fel a szervezeti alapelveket! (30. pont)
 5. Mit értünk a büntetőeljárás működési alapelvei alatt? (31. pont)
 6. Sorolja fel a Be. (működési) alapelveit! (32. pont)
 7. A büntetőeljárásban hogyan viszonyul egymáshoz a vád, a védelem és az ítélezés? (38. és 40. pont)
 8. Mit értünk a büntetőeljárás folyamata alatt? (40. pont)
 9. A bíróság az ítélezés során, mi alapján jár el? (44. és 46. pont)
 10. Kinek a büntetőjogi felelősségéről dönthet a bíróság és milyen cselekmény alapján? (45–46. pont)
 11. Ki képviselheti a vádat? (40. és 46. pont)
 12. Fejtse ki a vádhoz kötöttség elvét! (47. és 134. pont)
 13. Ki jogosult kizárólag a vád kiterjesztésére? (47. pont)
 14. Mindenkinek joga van ahhoz, az ellene emelt vádról bíróság döntsön. Értelmezze ezt a szabályt! (51. pont és 53–54. pont)
 15. Ki jogosult arra, hogy a bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítsa, és vele szemben büntetést szabjon ki? (52. és 55. pont)
 16. Kit terhel a vád bizonyítása? (58. és 60. pont)
 17. A kétséget kizáróan nem bizonyított tény értékelhető-e a terhelt terhére? (5. és 58–60. pont)
 18. Milyen okból és mi alapján lehet a szabaddalbon védekezés jogát elvonni (korlátozni)? (65. és 69. pont, valamint 70–71. pont)
 19. Megilleti-e a terheltet az eljárás bármely szakaszában a védelem joga? (66. és 68. pont, illetve 72. pont)
 20. A védelem jogát illetően, milyen kötelezettsége van a bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak? (66. pont)
 21. Létezik-e úgynevezett kötelező védelem? (67. és 73. pont)
 22. Fejtse ki a hivatalból való eljárás (*officialitás*) lényegét! (36. és 77–79. pont)
 23. A hivatalból való eljárás alapelve alól milyen korlátozó kivételeket ismer? (80–82. pont)
 24. Mi alapján és ki ellen indítható büntetőeljárás? (85–87. pont)
 25. Magánindítványra üldözendő bűncselekmény miatt mely esetben indítható büntetőeljárás? (80. pont)
 26. Sorolja fel a büntetőeljárás akadályait! (92. és 95. pont)
 27. Mi a lényege az ártatlanság vélelme alapelvnek? (101. és 103–104. pont)
 28. Milyen összefüggés állapítható meg az ártatlanság vélelme és a bizonyítási teherre vonatkozó szabály között? (58–63. pont, 102. és 105. pont)
 29. Fejtse ki az *in dubio pro reo* és a *favor defensionis* elvét! (5. pont, 35–36. és 60. pont, valamint 63. pont, illetve 105. és 108. pont)
 30. Mi a lényege az önvádra kötelezés tilalma alapelvnek? (109–110. pont)
 31. Hogyan egészíti ki az önvádra kötelezés tilalma az ártatlanság vélelmét? (101–105. és 110. pont)
 32. Főszabályként milyen nyelven folyik a büntetőeljárás? (114. és 117. pont)
 33. Mi a lényege az anyanyelv használata alapelvnek? (115 és 118. pont)
 34. Ki a gondoskodik annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet a Be. szerint kézbesíteni kell? (116. és 118–119. pont, valamint 143. pont)
 35. A büntetőjogi felelősség elbírálása szempontjából a más eljárásban hozott határozat, illetve az abban megállapított tényállás a bíróságot, az ügyészt és a nyomozó hatóságot milyen mértékben köti? (125–127. pont)
 36. A büntetőeljárást a cselekmény elkövetésekor hatályban volt, vagy az elbíráláskor hatályban lévő törvény szerint kell-e lefolytatni? (132. és 134. pont)
 37. Van-e a büntetőeljárás törvénynek visszaható hatálya? (132. és 134. pont)
 38. A magyar büntető joghatóság alá tartozó ügyekben az eljárást mely törvény szerint kell lefolytatni? (133. és 135. pont)

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

1. Felhasznált irodalom

- 150.
1. Alapy Gyula (szerk.): A büntető perrendtartás, 29–30. oldal (Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat-kiadó, Budapest, 1952).
 2. Auer–Mendelényi: A bűnvádi eljárási jog, 104. oldal (Budapest, 1930).
 3. Bursics Zoltán A magyar bűnvádi eljárási jog vázlata (Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1947).
 4. Kovács Gyula A nyomozás ügyészi irányítása és a nyomozó hatóság önállósága. Belügyi Szemle, 7–8/2003. szám, 44–55. oldal (BM Kiadó, Budapest, 2003).
 5. Kovács Gyula: A rendőrség helyzete és feladatai a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. (új) törvénnyel össze-függésben. ORFK Tájékoztató, 4/2002. szám, 3–20. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
 6. Pusztai László: A modern büntetőeljárási jog kialakulása Magyarországon (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994)
 7. Rudas György (szerk.): Büntetőeljárás-jog (BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1974)
 8. Térfy Gyula (szerk.): Igazságügyi zsebtörvénytár (Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1929)

2. Felhasznált dokumentumok

- 151.
1. A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény, valamint a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, a nemzetközi magánjogról szóló 1979. év 13. törvényerejű rendelet és az új Be. módosításáról szóló 2003. évi XXX. törvény miniszteri indokolása
 2. A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi törvényhez fűzött miniszteri indokolás
 3. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényhez kapcsolódó miniszteri indokolás
 4. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez (Be.) fűzött miniszteri indokolás
 5. A Kúria Jogegységi Tanácsának 1932. április 18-án kelt, 49. számú polgári jogegységi döntvénye
 6. A Legfőbb ügyészség Ig. 770/2003. Legf. Ü. számú emlékeztetője, a Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről (Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2003)
 7. A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvényhez fűzött miniszteri indokolás
 8. Az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény miniszteri indokolása
 9. Az új Be. módosításáról szóló 2002. évi I. törvényhez kapcsolódó miniszteri indokolás

3. Felhasznált szoftverek

- 152.
1. CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis [<http://www.1000ev.hu/>]
 2. Idegen szavak és kifejezések szótára [Akadémiai Elektronikus Könyvtár (<http://www.akkrt.hu/>)]
 3. Jogi értelmező szótár (Panem–Grafo–Videocomp, Budapest, 1997)
 4. Jogtár DVD-lemezen, 2006. január (CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest)

TÁRGYMUTATÓ

153. I–VI. rész

- I. rész (bevezetés)... 1–15 pont
- II. rész (Be. szerkezete)... 16–25. pont
- III. rész (alapvető rendelkezések)... 26–138. pont
- IV. rész [szemelvények az utóbbi időszak jogalkalmazói (bírói) gyakorlatából]... 139–145. pont
- V. rész (jegyzet)... 146–148. pont
- VI. rész (ellenőrző kérdések)... 149. pont

A, Á

- akadályai a büntetőeljárásnak... 92–100. pont
- akkuzatórius* eljárás... 2. és 5. pont
- alapja a bíróság eljárásának... 44–50. pont
- alapvető rendelkezések (III. rész)... 26–138. pont
- állami irányítás egyéb jogi eszközei és jogszabályok, jogszabályhelyek... 146–148. pont
- anyanyelv használata... 114–124. pont
- ártatlanság védelme... 101–108. pont
- auditur et altera pars* elve... 35–36. pont

B

- Be. szerkezete (II. rész)... 16–25. pont
- bevezetés (I. rész)... 1–15. pont
- bíróság eljárásához való jog... 51–57. pont
- bíróság eljárásának alapja... 44–50. pont
- bizonyítási teher... 58–63. pont
- büntetőeljárás akadályai, a hivatalból való eljárás és a büntetőeljárás megindítása... 77–100. pont
- büntetőeljárás akadályai... 92–100. pont
- büntetőeljárás megindítása, a büntetőeljárás akadályai és a hivatalból való eljárás... 77–100. pont
- büntetőeljárás megindítása... 85–91. pont
- büntetőjogi felelősség önálló elbírálása... 125–131. pont

D

- dokumentumok, felhasznált... 151. pont

E

- elbírálása (önálló) a büntetőjogi felelősségnek... 125–131. pont
- eljárás hivatalból... 77–84. pont
- eljárás, *akkuzatórius*... 2. és 5. pont
- eljárás, *inkvizitórius*... 2. és 4–5. pont
- eljárás, *kontradiktórius*... 2., 12. és 36. pont
- eljárási feladatok megoszlása... 38–43. pont
- ellenőrző kérdések (VI. rész)... 149. pont
- elvek, új törvény alapjául szolgálók... 9–15. pont

F

- favor defensionis* elve... 5. és 35–36. pont
- felhasznált dokumentumok... 151. pont
- felhasznált irodalom... 150. pont
- felhasznált szoftverek... 152. pont
- forrás- és irodalomjegyzék... 150–152. pont

H

használata az anyanyelvnek... 114–124. pont
hatálya a törvénynek... 132–138. pont
hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása és a büntetőeljárás akadályai... 77–100. pont
hivatalból való eljárás... 77–84. pont

I

in dubio pro reo elve... 5., 60., 63., 105. és 108. pont
inkvizitórius eljárás... 2. és 4–5. pont
irodalom- és forrásjegyzék... 150–152. pont
irodalom, felhasznált... 150. pont

J

jegyzet (V. rész)... 146–148. pont
jellemzői az új Be.-nek... 2–8. pont
jog a bíróság eljárásához... 51–57. pont
joga a védelemnek... 64–76. pont
jogalkalmazói (bírói) gyakorlatból szemelvények (IV. rész)... 139–145. pont
jogszabályok, jogszabályhelyek és az állami irányítás egyéb jogi eszközei... 146–148. pont

K

kérdések, ellenőrző (VI. rész)... 149. pont
kontradiktórius eljárás... 2., 12. és 36. pont

L

legalitás elve... 35–36. pont

M

megindítása a büntetőeljárásnak... 85–91. pont
megoszlása az eljárási feladatoknak... 38–43. pont

O

officialitás elve... 4., 35–36. és 84. pont
opportunitás elve... 35–36. pont

Ö

önálló elbírálása a büntetőjogi felelősségnek... 125–131. pont
önvadra kötelezés tilalma... 109–113. pont

P

praesumptio boni viri... 63. és 108. pont

R

rendelkezések, alapvető (III. rész)... 26–138. pont

SZ

szemelvények az utóbbi időszak jogalkalmazói (bírói) gyakorlatából (IV. rész)... 139–145. pont
szoftverek, felhasznált... 152. pont

T

tárgymutató... 153. pont
teher, bizonyítási... 58–63. pont
tilalma az önvádra kötelezésnek... 109–113. pont
törvény hatálya... 132–138. pont

U, Ú

új Be. jellemzői... 2–8. pont
új törvény alapjául szolgáló elvek... 9–15. pont
utóbbi időszak jogalkalmazói (bírói) gyakorlatából szemelvények (IV. rész)... 139–145. pont

V

védelem joga... 64–76. pont
vétele az ártatlanságnak... 101–108. pont

A SZERZŐ EDDIG MEGJELENT MŰVEI

Könyvek (tankönyv, tansegédlet, jegyzet)

1. A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében, 65 p. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003).
2. A Büntető Törvénykönyv Különös Részének vázlata I. (Btk. X–XV. fejezet), 380 p. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002).
3. A Büntető Törvénykönyv Különös Részének vázlata II. (Btk. XVI–XVIII. fejezet), 365 p. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003).
4. A bűnügyi vizsgálati munka tervezése, szervezése és ellenőrzése. Tansegédlet a rendészeti vezetővé, illetve mestervezetővé képzés VI. modul 2. 3 almoduljához, 56 p. (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
5. Nyomozási alapismeretek, 218 p. (Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004).

Tudományos cikkek

1. A bankkártyákkal kapcsolatos bűncselekmények nyomozati tapasztalatai. Főiskolai Figyelő 1/999. szám, 29–46. oldal (Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1999).⁴⁹
2. A bankkártyával kapcsolatos visszaélések üldözésének büntetőjogi eszközei és gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai. ORFK Tájékoztató 9/1999. szám, 15–34. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1999).
3. A Btk. 2003. március 1-től hatályba lépett, kábítószerrel kapcsolatos különös részi tényállásai nyomozásának gyakorlati tapasztalatai, 4–46. oldal, ORFK Tájékoztató, 5/2003. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
4. A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény — a Büntető Törvénykönyv Különös részét érintő — rendelkezései. ORFK Tájékoztató 3/2003. szám, 1–49. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
5. A bűnügyi szolgálati ág struktúrájának átszervezése a helyi rendőri szerveknél. Főiskolai Figyelő 4/1996. szám, 78–94. oldal (Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1996).
6. A bűnügyi szolgálati ág struktúrájának átszervezése a helyi rendőri szerveknél. Második, átdolgozott kiadás. ORFK Tájékoztató 3–4/1997. szám, 21–38. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1999).
7. A fiatalkorú előzetes letartóztatottak javítóintézeti elhelyezésének problematikája. ORFK Tájékoztató 8–9/1996. szám, 35–36. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1996).
8. A fogság fenytés az alkotmányosság tükrében. Főiskolai Figyelő 1/1997. szám, 18–22. oldal (Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1997).
9. A gazdasági bűncselekmények vázlata (Btk. XVII. fejezet). ORFK Tájékoztató, 1/2003. szám, 29–133. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
10. A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények vázlata (Btk. XIV. fejezet). ORFK Tájékoztató 4/2002. szám, 21–53. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
11. A járművek kötelező előzetes műszaki eredetiség ellenőrzésével összefüggésben folytatott nyomozások tapasztalatai. ORFK Tájékoztató 1/2002. szám, 38–50. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
12. A közlekedési bűncselekmények vázlata (Btk. XIII. fejezet). ORFK Tájékoztató 3/2002. szám, 75–95. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
13. A közrend elleni bűncselekmények vázlata (Btk. XVI. fejezet). ORFK Tájékoztató 6/2002. szám, 1–101. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
14. A nyomozásról dióhéjban. ORFK Tájékoztató 1/2004. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2004).
15. A nyomozás-felfüggesztések felülvizsgálatának tapasztalatai, különös tekintettel a távollevő terhelten szemben történő eljárás befejezésének a lehetőségére. Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató 4/2001. szám, 79–93. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2001).
16. A nyomozás ügyészi irányítása és a nyomozó hatóság önállósága. Belügyi Szemle 7–8/2003. szám, 44–55. oldal (Belügyminisztérium, Budapest, 2003).

⁴⁹ Társ szerző: Béres István.

17. A nyomozás ügyészi irányítása és a nyomozó hatóság önállósága, kriminalisztika a parancsnoki vezetői tevékenységben. ORFK Tájékoztató, 51–68. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
18. A rendőrség helyzete és feladatai a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. (új) törvénnyel összefüggésben. Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató 4/2002. szám, 3–20. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
19. A Suzuki-ügy. ORFK Tájékoztató, 2/2003. szám, 4–52. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).⁵⁰
20. A személy elleni bűncselekmények vázlata (Btk. XII. fejezet). Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató, 3/2002. szám, 1–74. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
21. A vagyon elleni bűncselekmények vázlata (Btk. XVIII. fejezet). ORFK Tájékoztató 2/2003. szám, 53–108. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
22. Az anyák által az újszülöttek sérelmére elkövetett ölési cselekmények büntetőjogi szabályozása. ORFK Tájékoztató 2/2001. szám, 31–52. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2001).
23. Az állam elleni bűncselekmények vázlata (Btk. X. fejezet). Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató, 4/2001. szám, 53–78. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2001).
24. Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények (Btk. XV. fejezet). Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató, 5/2002. szám, 1–107. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
25. Az emberiség elleni bűncselekmények vázlata (Btk. XI. fejezet). Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató, 1/2002. szám, 18–37. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2002).
26. Az erőszakos közönség bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően. Belügyi Szemle 4–5/2000. szám, 39–60. oldal (Belügyminisztérium, Budapest, 2000).
27. Az erőszakos közönség. Magyar Rendészet 1–2/2000. szám, 35–65. oldal és 3–4/2000. szám, 33–73. oldal (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2000).
28. Az új büntetőeljárás-jogi törvény hatása a kriminalisztika gyakorlatára. ORFK Tájékoztató 3/2003. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
29. Az újszülött megölése. Belügyi Szemle 1/2001. szám, 53–64. oldal (Belügyminisztérium, Budapest, 2001).
30. Az újszülött megölése (Btk. 166/A. §) hatályon kívül helyezése, avagy a ló túlsó oldalára történő átesés típusú esete. Collega VIII. évfolyam 1. szám, 15–22. oldal (Accursius Jogász Egylet, Budapest, 2004).
31. Az ügynevezett rabosítás, valamint a büntetőeljárás során lefoglalt kábítószeranyagok előzetes megsemmisítése jogszabályi előfeltételeinek megteremtéséről. Főiskolai Figyelő 3/1999. szám, 90–97. oldal (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 1999).
32. Felvetések a hivatásos állománnyal betölthető alaplakokról. ORFK Tájékoztató, 3–4/1997. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1997).
33. Gondolatok a rendőrség hároméves fejlesztésére vonatkozó cselekvési programjáról, az ehhez kapcsolódó profiltisztításról, szervezeti (belső) korszerűsítéséről és a rendőrségi törvény módosításának szükségességéről. Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató 2/1998. szám, 17–21. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1998).
34. Gondolatok a rendőrségi etikai kódex bevezetéséről, illetve az etikai bizottságok alakításáról és az etikai vizsgálatokról. Országos Rendőr-főkapitányság. Tájékoztató 6–7/1996. szám, 47–49. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1996).
35. Módszertani útmutató a járművek kötelező előzetes műszaki eredetiség ellenőrzésével összefüggő bünyügyi feladatok végrehajtására ORFK Tájékoztató, 9/1999. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 1999).
36. Módszertani útmutató a rendőrségi bűnjelkezelő telephelyeken tárolt, a büntetőeljárás során lefoglalt gépjárművek, illetve egyedi azonosító jellel ellátott gépjármű fődarabok kezelésével, tárolásával és előzetes értékesítésével kapcsolatos feladatok végrehajtására ORFK Tájékoztató, 5/2000. szám (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2000).
37. Reflexiók, dr. Hanvay Csaba, r. alezredes, rejtett tartalékok a rendőrségnél című — az ORFK Tájékoztató 3/2003. számában megjelent — tanulmányához. ORFK Tájékoztató 4/2003. szám, 1–9. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2003).
38. Újszülött sérelmére elkövetett emberölés. Rendvédelmi füzetek 4/2001. szám, 37 p. (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2001).

Lektorai munka

1. Dr. Barta Endre: Tanulmány a rendkívüli halálesetekről (Rejtjel Kiadó Budapest, 2001).

⁵⁰ Társszerző: Szabó Katalin.

2. Dr. Barta Endre: A zsebes. Tanulmány a zsebtolvajlásról (Rejtjel Kiadó Budapest 2002).
3. Lakatos Gábor: Bűnügyi és felderítési ismeretek. Jegyzet a rendészeti szakközépiskolák határrendész tanulói részére (nyomdai előkészítés alatt).
4. Mándi József – Vida Róbert: Büntetőeljárás-jog. Jegyzet a rendészeti szakközépiskolák rendőr és határrendész tanulói részére (nyomdai előkészítés alatt).
5. Mándi József – Vida Róbert: Kriminálisztika. Jegyzet a rendészeti szakközépiskolák rendőr és határrendész tanulói részére (nyomdai előkészítés alatt).
6. Mándi József – Vida Róbert: Kriminológia. Jegyzet a rendészeti szakközépiskolák rendőr és határrendész tanulói részére (nyomdai előkészítés alatt).
